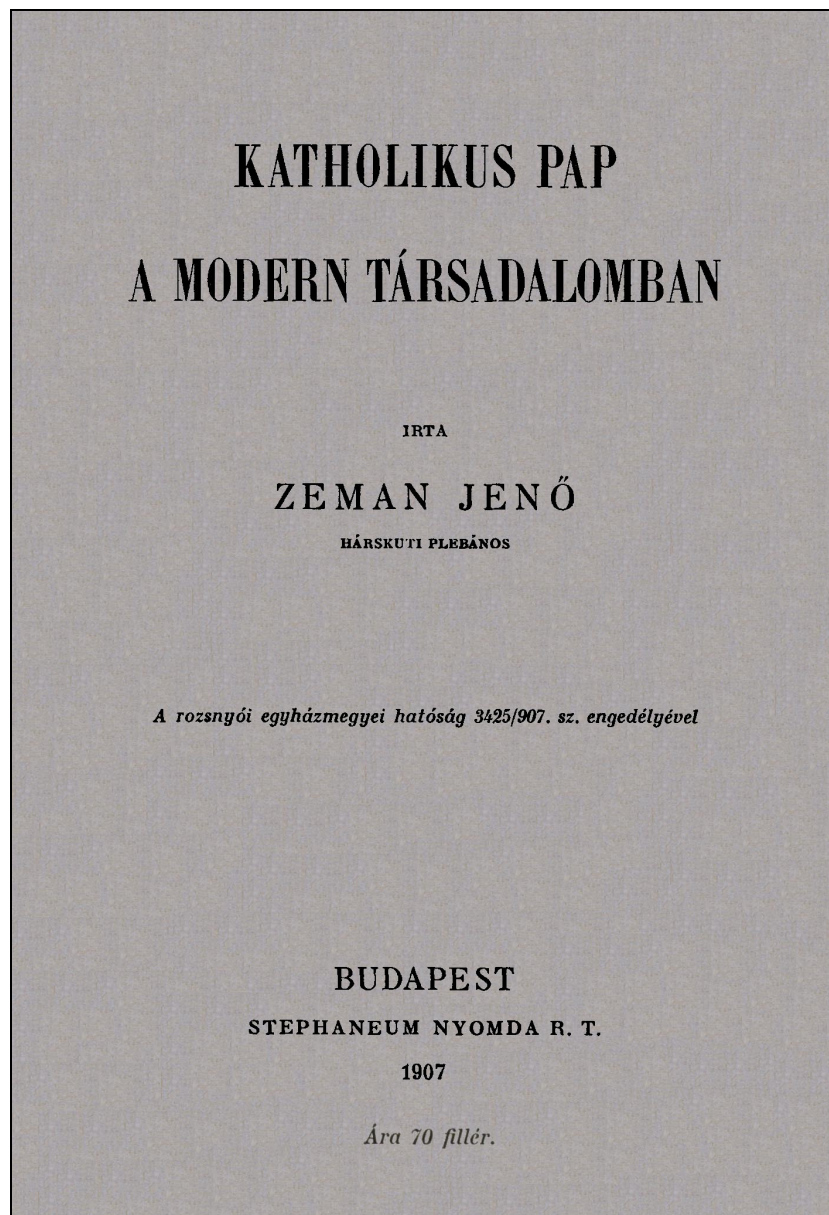

Zeman Jenő

Katholikus pap a modern társadalomban

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Zeman Jenő
hárskúti plébános
Katholikus pap a modern társadalomban

A rozsnyói egyházmegyei hatóság 3425/907. sz. engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1907-ben jelent meg Budapesten a Stephanem Nyomda R.T. kiadásában.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Ajánlás	4
Előszóul.....	5
I. Egyház és állam	6
II. Előítéletek.....	7
III. „A papok csillagzata rohamosan kezd aláhanyatlani”	13
IV. A szociáldemokrácia és a papság	15
V. A szabadkőművesek és a papság	20
VI. A sajtó és a papság.....	23
VII. Vos estis sal terrae.....	26

Ajánlás

Méltóságos és főtisztelendő

Sipeki Balás Lajos

rozsnyói püspök úrnak
bíúi hódolattal
ajánlva

Előszóul

Élénken emlékszem rá, hogy az V. Katolikus Nagygyűlés mily őszinte lelkesedéssel fogadta a vidéken tartandó nagygyűlések eszméjét, de különösen nagy tetszést váltott ki indítványozónak azon képletes gondolata, mely követelte, hogy a Magyarországon újrászületett katolikus öntudatot, ezt a nagygyűlések száma szerint már hatodik életévébe lépő s így tanköteles gyermeket okvetlen vidékre vigyék iskolába. Mert félős – így szólt az indítványozó – hogy ez a gyermek Budapesten testileg s szellemileg annyira elcsenevészedik, hogy nem fogja megélni a sorozás idejét, nem köthetünk kardot az oldalára, hogy harcba küldhessük, nem lesz férfiúvá, hogy megvédelmezze jogainkat a parlamentben. Most, hogy e gyermek az ország katolikusainak öröme a pécsi iskolába került s remélhetőleg be fogja járni a többi vidéki központokat is: önkénytelenül föltárul lelkem előtt az a sok szép eszme, gondolat, terv, melyet a nagygyűlések fölszínre vetettek. Előkelő tudósok, nagynevű szónokok oly nagy szellemi tőkét, oly hatalmas fegyverkészletet hordtak össze a lefolyt nagygyűléseken, hogy igazán bünszámba megy nem kamatoztatni a szép tőkét, engedni megrozdásodni a nagyszerű fegyverkészletet.

Azért írom e kis könyvet, hogy paptársaimnak szíves figyelmét fölhívjam arra a megbecsülendő tőkére, melyet az eddigi nagygyűlések gyűjtöttek. Kicsi kis mementót akarok írni; szeretném miniatűr kiadásban odahelyezni minden magyar katolikus papnak íróasztalára azt a fegyverkészletet, melyet elsősorban a mi számunkra hordtak össze. A Budapesten lefolyt nagygyűlések gondolatait akarom fölfrissíteni úgy, amint azok az én lelkemen keresztül szűrődtek.

Ha világi férfiak is figyelemre méltatják e kis könyvecskét, őszinte hálával, nagyrabecsüléssel leszek irántuk.

Hárskút, 1907. Szent István napján.

Zeman Jenő

I. Egyház és állam

A világtörténelem látott már számtalan átmeneti korszakot az emberiség életében. Volt alkalma elég, megfigyelni azokat a föltűnő jelenségeket, melyekben legjobban domborodik ki az ily átmeneti idők jellegzetessége. A mi korunkat jellemző sajátosság minden kétségen kívül abban az ádáz küzdelemben nyilatkozik meg legjobban, mely a *tekintély ellen tör* minden vonalon.

Az egyház és állam között levő viszony szerencsétlen kiélesedése szintén egyik szomorú produktuma e sajátos jelenségnek. És a jelek mind azt mutatják, hogy a még elodázható, de már alig kikerülhető társadalmi katasztrófa eseményei ezen a ponton fognak kicsúcsosodni, annál is inkább, mert ma az egyház ellen való küzdelem egész kifejezetten a *legfőbb tekintély* ellen való küzdelmet is jelenti. Isten, túlvilág, lélek, erkölcs ellen folyik az a harc, melyet az egyháznak üzentek meg. És ezért oly nagy a harctér perspektívája, melyet a világ még nem látott, ezért oly széles és mély az alap, melyen a küzdelem folyik. Igen, az a durva ék, mely az egyházat az államtól szétválasztani akarja, ásóvá fog változni, mely nemzeteknek a sírját fogja megásni. A modern állam eszejárása ez: „Nekem nem kell vallás, nekem nincs szükségem egyházra, törvénybe iktatom a felekezetenküliséget s szabaddá teszek minden embert. Sőt, hogy még tovább menjek nagylelkűségemben – így szól az állam – elveszem javaidat, te egyház, hogy gond-nélkül élhess, szerzeteseidet is szabaddá teszem, bezárom iskoláidat, betiltom körmeneteidet, fölmentlek a házasság szentsége kiszolgáltatásának kötelme alól”. Igen, az egyház ma egy kézen-lábon megkötözött, mezítelenre vetkőztetett rabszolganő, kit kidobnak az országútra s azt mondják neki: *menj, szabad vagy!*

Hogy hová vezet a modern állam ezen gondolkozása és eljárása, azt jelzik a napi események, a történelem pedig be fogja igazolni, hogy itt nem egyházüldözésről, nem vallásszabadságról, de az államalkotó s főntartó vallás-erkölcsi alap *megingatásáról*, illetőleg *szétrombolásáról* van szó. A rombadőlt államok bukását a vallásos alapról való letérés előzte meg; minthogy pedig vallás-erkölcsi érzület nélkül hazafiság is alig elgondolható: egy nép vallási érzelmeinek süllyedésében oda jut el, hogy a hazafiságot gúny tárgyává teszi, ami már az állami megsemmisüléssel egyértelmű vallás-erkölcsi alap hiányában a társadalom fölbomlik, vagy mint Gambetta jellemzően mondja: „szétmállik”.

A modern állam elvileg vagy elméletileg nem tagadja ez igazságot, hisz akkor a történelmet kellene letagadnia; a modern állam csak azt nem akarja hinni, hogy az a viszony, mely ma az egyház és állam között van s amelyet a szabadgondolkozó állam szabadelvűsége teremtett meg – mondom nem hiszi, hogy a *vallás-erkölcsi alap ezen megingatása* az állami élet halálát fogja előidézni. „Az egyházat megfosztani szabadságától s állami fogházba zárni annyit tesz, mint kitörülni az Isten nevet, melyet az anya csókja nyomott a szívekbe, annyit tesz, mint hitetlenné tenni egyedet, családot; a hitetlenség pedig szövetségese a zsarnokoknak s *út a rabszolgasághoz*.” „Az egyház tekintélyének csorbításából dinamit és bomba fakad, mely trónokat robbant, fejedelmeket gyilkol.” Az egyház tekintélye és szabadsága az állam, a nemzet tekintélye és boldogsága lesz mindenkor. „Az egyházat és államot nem elválasztani, de megkülönböztetni kell egymástól.

Az egyház és állam nem két társadalom, melyek egyikének uralkodnia kellene s a másiknak eltűnnie; hanem az általános emberi társadalom két tagja, melyet csak a legközelebbi cél s ennek elérésére szükséges eszközök különböztetnek meg egymástól. Ha az egyháznak elodázhatatlan kötelessége az emberi szellem megszentelése, jogának is kell lennie azon benső s külső eszközökhöz, melyek szükségesek annak eléréséhez. És az, hogy egykor uralkodó volt, nem lehet jogcím arra, hogy elnyomják, miként a fiú sem lázad föl

atyja ellen *azért*, mert gyámság alatt tartotta őt.” (Cantu Caesar: Az utolsó harminc év történelme) Az egyházat azért kell becsülnie s tisztelnie az állami hatalomnak, mert egyedül az egyháznak van kulcsa az emberi élet kettős titkához: a *fájdalomhoz s a bűnköz*. Jó volna megszívlelni bölcs államférfiainknak egy náluknál bölcsőbb férfiúnak 1850-ben a francia képviselőházban a népoktatási törvényjavaslat tárgyalásakor mondott szavait.

„Egy zord csapás s nem lesz egyéb hátra, mint mindent az anyagi világba süllyeszteni le. Az anyagit, az érzékit, a testi életet szellemi nélkül kizárólagos célul tűzni ki annyit tesz, mint az élet terhét a szegénységre nézve elviselhetetlenné tenni; a szükségét látók türelmét elvenni annyi, mint a kétségbeesést helyezni a béketűrők kebelébe s a társadalmat a fölbomlás karjaiba dobni ki. Én javítani akarom a helyzetet, de a javításánál az első lépés: adjunk az embereknek hitet, reményt, hirdessük az Istent, ki nélkül élni nem lenne érdemes; a vallás által az ember jóakaró, bölcs, alázatos, igazságos, nagy és a *szabadságra is méltó tud lenni*.” (Hugó Viktor) A hit által fájdalmaiban megvigasztalt ember minden dolgában használhatóbb tagja lesz a hazának s minden tekintetben értékesebb értelmi izomerőt képez az államra nézve. A hit nélkül szűkölködő ember rendetlen családi életével, elhanyagolt gyermeknevelés, kevesebb munkakedv és erkölcsi züllésével csak szeméjte lesz a társadalomnak. De talán ennél is értékesebb az államra nézve az egyház kezében az a kulcs, mellyel hozzányúl a *lelkiismerethez* s így megakadályozza a bűnt.

Sem a nagy tömeg, sem az egyed nem fog eljutni a vallásos eszmék megvetésével arra a szellemi nivóra, hol a társadalmi jogrendet, mint ilyent, önmagáért tiszteletben tartsa, különösen nem akkor, midőn az *egyéni érdek* összeütközésbe jön e jogrenddel. Csak akkor, egyedül akkor fogja az ember tiszteletben tartani a jogrendet, ha Isten és a lelkiismeret bírāja előtt tetteiért felelősnek tudja magát.

A világi törvény az emberek lelkiismerete fölött nem lesz úr soha. Helyesen mondja Toqueville: „amint a szabadságnak bölcsője s jogainak forrása a vallás, úgy kísérője ez annak harcaiban s diadalaiban”. Ma minden gondolkozó ember látja, érzi, hogy társadalmunk hajója iszonyú szirt felé ragadtatik; a mentési akciók mind ott feneklenek meg, hogy korunk az eszmék iránt oly zavarban és értelmetlenségben vergődik, mint amilyet eddig nem látott még a történelem.

Lehet-e pl. rútabbul visszaélni a szabadság fogalmával, mint ma visszaélnék, *igénybevették-e* azt helytelenebből és zsarnokiabb módon, mint ma? A legförtelmesebb visszaélés történik mégis a vallásszabadság fogalmával és ez okozza a mai szomorú állapotokat. A történelem, az élet mestere, ezt a credót vallja az egyház és állam között levő viszonyról, és ez a helyes s tiszta fölfogás: „Az egyház és állam oly két hatalom, melyek az emberiség végcéljának elérésére való hivatásukban egymást kölcsönösen nem nélkülözhetik, melyek mindegyikének a másakra egyenlően s föltétlenül szüksége van, állván és haladván egyik a másik mellett, coordinatim, de az egyház az állam fölött, ha az általuk közösen *provideált cél* forog szóban. Az egyház az államénál magasabb rendű céljára az államtól nyeri hívei számára a külső társadalmi rendet, köz-, élet- és vagyonbiztosságot, az állam az egyháztól ennek szentesítő szavát, mely a polgárt kötelezi, és pedig lelkiismeretben, a felsőbbség hatalmát, mely Istentől van, elismerni, tisztelni s annak engedelmeskedni”. (Szentimrei: Gondolatok korunk napi kérdései fölött.) Ez az eszményi viszony egyház és állam között, ez az egyedül célhoz vezető viszony. Amely államhatalom ezen viszonyt megzavarni vagy kiélesíteni akarja, az a nemzet megsemmisülésén dolgozik.

II. Előítéletek

A katolikus egyház szolgálira isteni Mesterük örökségképpen hagyta azt a nehéz kötelezettséget, hogy folytonos előítéletekkel kell megküzdenniük.

Magát az Úr Krisztust az előítéleteknek egy egész tengere fogta körül, midőn megjelent a földön, hogy megváltsa az emberiséget. Ugyanazok a zsidók, kik már türelmetlenül várták a Messiást, megölték Őt, mert azok az átkos előítéletek, melyek szívüket, lelküket eltöltötték, megvakították őket. Beleélték magukat abba az önző gondolatba, hogy az ő Messiásuk gazdagabb lesz, mint Salamon, fényesebben fog lakni, mint Augusztus. S midőn látták a nyomort, mely Őt környezé, beléptek abba a rongyos barlangba: megfagyott bennük a vér, nem akartak már gondolkozni sem.

Hatalmas hódítót vártak, ki egy fényes hadsereg élén osztani fogja a parancsot napkelettől napnyugatig, ontani fogja a vért, hogy zsidóország határaiul a föld határai szolgáljanak. S midőn látták maguk előtt a názáreti ács fiát egy-két koldus halással: gyanakodva nézték őt végig. Mondotta nekik, hogy Ő az Istennek fia, s azt vágta szemébe, hogy káromkodik. Jelt kívántak tőle s Ő csodákat művelt, és ráfogták, hogy az ördöggel cimborál. Végre midőn a zsidó világállam megteremtésének követelésére azt kapták feleletül: „regnum Dei intra vos est” ott a lélek mélyében, erkölcsi világotok tisztaságában, Isten akaratának teljesítésében építsétek ki a boldogság országát: akkor az a sok külszínes, romlott erkölcsű, fösvény, irigy, embertelen s szívtelen ember halálára esküdt. *Megölték Őt az előítéletek.*

A katolikus papság isteni joga lapon hivatva van folytatni azt a művet, melyet Krisztus alkotott. Hirdetnie kell azokat az igazságokat, melyeket Krisztus hirdetett és pedig a világ végezetéig. De, hogy a bűnös s gyarló emberekből álló papság ugyanazt hirdesse, amit Ő hirdetett, gondoskodnia kellett Krisztusnak egy intézményről, melynek isteni ereje megvédje a gyarló embereket a tévedéstől. Ez az intézmény a katolikus egyház, melynek lehetnek gyarló, bűnös szolgálói, de tévednie a hit és erkölcs dolgában nem szabad, nem lehet. A krisztusi tan tisztaságának megőrzéséért az erkölcsi felelősséget az emberiség fölött örködő Isten vállalta magára, de kellett is magára vállalnia.

Már most ugyanazon igazságok hirdetése és hallgatása mellett ugyancsak hasonló vérből s húsból alkotott emberek között fog akadni mindig száz és ezer, kiket az előítélet el fog vakítani. A katolikus papságot a világ előítélete, elfogultsága s gyűlölete üldözni fogja mindig.

Ezen igazság filozófiai keretben talán szalonképesebb lesz azok előtt, kik a természetfölötti érvt bizonyos ellenszenvből nem képesek, nem akarják elfogadni.

Azok a világbölcsek, kik a kereszt ellen való gyűlöletben megegyeznek különben, sokszor homlokegyenest ellenkező véleményen vannak, s nem sikerült nekik évszázadokon át csak egyetlen egy követ is úgy letenni a tudomány csarnokának alapjaiba, hogy arra tovább építeni lehetne. „Minden kitűnő szellem egészen elől kezdi munkáját a filozófiában”. „Élethalálra üldözik egymást a különböző rendszerek tudós szerzői, és ezen harcban valóságos bábeli fogalomzavar dühöng”. Hegel például maga dicsekszik vele, hogy őt csak egy ember értette és az is félreértette. „Bei den vielen neu auftauchenden Systemen der Philosophie ist es ohne Zweifel ein grosses Glück, dass die meisten gleich so dargestellt werden, dass sie doch Niemand verstehen kann”. „Tanulmányok Aquinói Szent Tamás bölcseletéből”, Gonzalez. Valóban, már csak azért is nagy szellemeknek tartja a bölcseleket a világ, mert nem érti őket senki. Másrészt pedig ezek a szellemóriások a legtöbbször „a divatos közvéleményt tudományos mintába igyekeztek nyomni”, s nem egyszer oly hurokat pengettek, amilyet érdekeik, önzésük megkívánt. Mondjuk csak bátran, teljesen tárgyilagosak maradunk, ha azt állítjuk, hogy ezek a keresztényellenes bölcseleti rendszerek csaknem mindig a kor bűneinek, hitetlenségének és erkölcstelenségének tudományos kifejezői, megnyilatkozásai s pártfogói voltak. Hiszen különben hogy is rajongott volna érettük a szívével gondolkozó közvélemény?

A katolikus egyház, illetőleg ennek tanítói hivatala ezen tudományos kinézésű, sűrű homályba burkolt, minden erkölcsi alapot nélkülöző észficamokkal szemben mindig megőrizte önállóságát és soha nem lett a közvélemény fanatikus imádójává, nem borult le e

faragott istenek előtt. És éppen ezért, mert nem úszott az árral, a „sötétség” bélyegét sütötték rá, illetőleg szolgálira s kimondották a rágalmozó ítéletet, hogy ellensége a világosságnak, a tudománynak. Sic! Pedig, pedig mily világos itt is az egyház álláspontja. Az egyház, mert keblén hordja az örök igazság forrását, bátran néz szemébe minden emberi okoskodásnak, s ha látja, hogy az *ellentétbe jön a názareti bölcsnek filozófiájával*, öntudattal és szeretettel kiáltja oda: Emberek, ti tévedtek, az „Útról” letértetek! A lét problémáit csak az „Élet” fejtheti meg. Az igazságot nem a königsbergi tanár „Kritik der reinen Vernunft”-ja fogja földéíteni; rámutatott arra maga az „Igazság”. Mindezt annál több önérzettel mondhatja a katolikus egyház, mert meggyőződött róla, hogy a fölvilágosodás bölcsészete „le nem törli soha az emberiség könnyeit, nem ad menedéket a szívnek ha kétségbeesés fenyegeti, nem nyughelyét a léleknek, ha kiszáradtak szenvedélyei”.

Soha az egyház nem volt ellensége semmiféle tudománynak, de különösen nem a bölcsületnek, ellenkezőleg versenyre hívott, alkalmat nyújtott minden századon át. De igenis nem mulasztotta el soha figyelmeztetni, dorgálni azokat, kik áltudományukkal letértek arról az alapról, melyet a természet Ura tett le: Krisztusról. Et hinc illae lacrimae!

Az elbizakodott, öntelt s hitetlen ember sértett büszkeségében egy egész világot lázított az egyház s szolgálai ellen; rágalmozással felelt a szeretetre és a komoly, figyelmeztető szóra. Igen, az egyház tanítóhivatala méltóságteljes öntudatában van annak, hogy a Kant, Fichte, Hegel, Schelling s a Spencerek szavai elmúlnak, de Krisztus szavai örökké élni fognak.

Nem volna-e elég mindez arra, hogy lélektani okát tudjuk adni azon ellenszenvnek, sokszor gyűlöletnek, mellyel a világ állandóan viseltetik a katolikus papság iránt? Az a világ, mely soha nem szűkölködött, most azonban feltűnően bővelkedik emberekben, kiknél a vallás nem egy személyes Istenben való hit, iránta való köteles hódolat „hanem gyöngé, hiszékeny s kevésbé művelt szívek nélkülözhetlen érzélgésének, más szóval a tudatlan emberek öntudatlan betegségének megnyilatkozása”. (Bodnár Zsigmond „Chateaubriand és kora”)

Még ki kell rándulnunk egy kis pszichológiai tanulmányútra az előítéletek mezején. *A papi nőtlenség* állandóan bő anyagot fog szolgáltatni azok számára, kik az előítéletek rabjai s sajnálatraméltó áldozatai. Előre jelzem, hogy katolikus nagygyűléseink ezt a tárgyat távolról sem érintették. Én azért írok róla, mert erős meggyőződése, hogy erről a témáról is kellett volna már beszélnünk. Papoknak írok róla azért, mert a múlt év nyarán Cseh-Morvaországban tartott „modern katolikus” gyűlésen Prerauban oly esztelen érvek hangzottak el a coelibatus ellen, melyeknek lecáfolását sehol nem olvastam.

A papi nőtlenség az az átkozott vesszőparipa, amelyen oly sokan lovagolnak, de nagyon kevesen ismerik azt. Kinek van ma fogalma, csak halvány sejtelme is a kegyelmi életéről, annak természetfölötti erejéről? Csodálatos, hogy készek az emberek föladni még azt a sarkigazságot is „ignoti nulla cupido” csak azért, hogy lesajnálhassák legtöbbször pedig, hogy legyalázhassák a coelibátust. A komoly gondolkozás minden alapját nélkülöző, lesajnálni való emberi fő az, mely ítéleteinek megalkotásában hiányával van a nélkülözhetetlen tényezőknek. Egy nagyon közönséges fantázia nem elegendő, a logika törvényei értelmében egyszerűen képtelen arra, hogy ítéletet mondjon, tárgyilagos ítéletet alkosson. Azok a jó urak tehát, kik maguk soha nem próbáltak, nem is akartak nőtlenségben élni, egyszerűen diszkvalifikáltak arra, hogy a coelibátusról ítéletet mondjanak, diszkvalifikálja őket a logika szigorú törvénye. Diszkvalifikáltak a Fenyő Sándorok arra, hogy a gyermekkor ártatlanságáról magasztalólag, a Kecskeméti Győzők a magántulajdonjogról meggyőzőleg, a Combések az egyházas érzületről vagy a vallási szabadságról komolyan beszélhessenek. Azok az emberek, kik a tiszta életet természetellenesnek, az erre való vállalkozást „ostoba gonoszságnak” bélyegzik csak azért, mert önmaguk nem éltek tisztán: nem komoly ellenségei a coelibátusnak, szavuk semmivel sem értékesebb az utcai lármánál, gondolkozásuk nem a megállapodott értelem férfias megnyilatkozása, hanem a

felületes s ingerkedő rosszakarattal telített ész éretlen rakoncátlankodása. Azoknak az embereknek, kik a szüzi életet természetellenes képtelenségnek tartják, így kellene gondolkozniuk pl. a drótnélküli távíróról, ha következetesek akarnának maradni önmagukhoz.

„A drótnélküli távíró az egy természetellenes agyrém, mert én azt elképzelni nem tudom, de még kevésbé volnék képes azt megszerkeszteni”.

Igen, így kellene, de nem így gondolkoznak, hanem azt mondják: „igaz, nem értjük, nem láttuk még, de azért hisszük, hogy létezik, mert a szaklapok beszélnek róla, akik a felsőbb tudományokba be vannak avatva, értik, ismerik annak szerkezetét, élvezik annak elmésségét s sokat várnak tőle. Azoknak a különben hívő embereknek, kik a coelibátust gyalázzák, ide jegyzem e sorokat s kérem őket, hallgassanak meg. Uraim, ha kegyetek hisznek a szaklapoknak, legyenek szívesek legalább ugyanannyi hitelt előlegezni az *evangéliumnak* is.

Olvassák el s ott találják a coelibátust, maga Krisztus beszél róla; hallgassák meg a szakértői véleményt a szentektől s ne csodálkozzanak a fölött, hogy nem értik, valamint nem szoktak csodálkozni azon, hogy a felső matézis útjai sötétek millió és millió gondolkozó fő előtt. Hiába! Keplerek és Flammarionok kevesen, de mégis vannak. Miért legyen az természetellenes, amit *én* nem értek és meg nem tehetek? Uraim! Láttak már erőművészeket, kötél-táncosokat, kik a testi erő és ügyesség nonplusultráját mutatják egy csodálkozó világ előtt. Kinek jut eszébe ezeket természetellenességről vádolni? Ezek az emberek bizonyos természetes ajándékokkal megáldva születtek és erős akarattal annyira trenírozták testüket, hogy érthetetlen s utánozhatatlan dolgokat produkálnak. Igaz, hogy természetellenesnek látszanak e produkciók, de csak látszanak, mert a valóságban nem egyebek, mint a természetes erőknél magasabb, felsőbb kifejlesztése, természetes adomány és erős trenírozás alapján. Kell hozzá adomány, azaz testi kiválóság és hosszú fáradtságteljes trenírozás. Hiszem, hogy ez a hasonlat legalábbis egy kis jóakaratra hangolja a coelibátus ellenségeit. Uraim, a mi szaklapunkban az van megírva, hogy a tiszta élethez először is isteni hivatás, Isten különös adománya szükséges, azt mondhatnám egy oly kiválóság, mely a test és lélek harmóniáját diszponálja, képessé teszi arra, hogy abban az X egyéniségben a szüzi élet kialakítható legyen. Tehát valamint erőművész nem lehet minden ember, csakis az, kinek testi kiválósága van: úgy a tiszta élet kialakítására sem alkalmas minden emberi test, csakis az, melyet Isten különös kegye erre diszponál. De valamint a testi kiválóság még nem elegendő arra, hogy valaki erőművész legyen, hanem szükséges a hosszú fáradtságteljes trenírozás, és ez az egyedüli érdeme az illetőnek, úgy a tiszta élethez szigorú önmegtagadás, folytonos küzdelmes harc kell, hogy a különben Isten különös kegyéből diszponált test ki is válthassa az angyali életet. Ez az önmegtagadás, ez a szellemi trenírozás, cilicium, böjt, korbácsolás stb. ez egyéni érdem. Már most menjünk tovább. Adhat valakinek Isten szép testi kiválóságot, még sem lesz belőle erőművész, ha nem gyakorolja, nem képezi magát, vagy pláne egy betegség következtében, teljesen elveszítheti képességét. Hát kérem, így van ez tökéletesen a coelibátussal is, illetőleg általában a szüzi tisztasággal.

Most elérkeztem ahhoz a ponthoz, ahol a coelibátus komoly ellenségeivel fogok beszélni. Ezek azon emberek, kik a papi nőt lenséggel szemben táplált véleményüket az egyes papok, vagy mondjuk nagyon sokaknak szenvedett hajótörésére alapítják. A tényeket letagadni nem lehet. A papok erkölcsi bukása az egyetlen komoly és nagyon erős érv a coelibátus ellen: ezt állítják sokan hívő, buzgó katolikus világiak, sőt egyházi férfiak is. Én azt mondom, hogy ez a komoly és erős érv nem a coelibátust, hanem a papokat érinti. Ki fogja vajon kárhozatni a tudományt azért, mert kiváló tehetségű egyének elhanyagolták magukat, parlagon hevertetik tehetségüket, elzüllöttek?

Igaz, hogy ezek negatív ártalmára vannak a tudománynak, de nem rontják le azt.

Munkácsy szellemi erejének aláhanyatlása és kialvása levont-e valamit a festőművészet dicsőségéből? Nem. Negatíve nagy kárára volt a művészetnek, de nem csorbította annak értékét.

A coelibátus is megmarad mindig annak, ami volt Isten terveiben.

Ha egyesekben elhomályosodik is ezen isteni eszme fensége, ha nagy kárára is van ezen intézménynek egyesek, vagy mondjuk, sokaknak bukása, de magát az eszmét, az intézményt nem érinthetik, nem vethetnek arra homályt.

Egyszer Hildebrandban, máskor Szent Ignácban vagy Szent Terézben láthatja a világ kiömleni azt a csodabalzsamot, melynek hatása alatt kizöldülnek a sárguló levelek, erőteljes új hajtások fakadnak.

Ha ma nem volna egyetlen hivatott művelője sem a csillagászat tudományának, vajon kétségbe lehetne-e vonni annak létjogosultságát? Veszít-e a tudomány belső értékéből vagy múltjából azért, mert ma hiányzik az ambíció azokból, kik hivatva volnának azt reprezentálni?

Mind a két kérdésre nemleges kell, hogy legyen a felelet.

Mint kényes dolgot, sem a püspökök, sem mi papok nem szoktuk nyilvánosan tárgyalni azt a kérdést: van-e pl. Magyarországon sok pap, ki a nőtlenség eszméjét életével kigúnyolja illetőleg lecáfolni látszik. No ha mi nem beszélünk erről, beszélnek eleget mások. És? Általánosságban sok a panasz; hiszem, hogy sok, nagyon *sok a rágalom is*. Azzal a ténnyel, hogy sok pap elbukik, véleményem szerint minden szemforgatás nélkül, nem bujkálva, de hidegen és nyíltan kell leszámolnunk.

Ki csodálkozik azon, hogy egy erőművész acélizmai teljes tétlenség következtében elpetyhüdnek vagy hűdés által teljesen elpusztulnak? Ki nem akarja érteni, hogy a kovácsolt vasból készült tengely nagyobb terhet bír, mint a fenyőfa, az acéldrót ellenálló képessége nagyobb, mint a szalmaszálé?

Hát kérem a hivatásos pap az evangéliumi szakvélemény szerint felszenteltetésekor acélizmokat nyer a test szenvedélyei ellen való küzdelemre, akaraterejét az isteni kegyelem, a krisztusi ambíció finom kovácsolt vasból készült tengellyé formálja, az eucharisztikus táplálékkal folyton szövi teste körül az acéldrótokat, páncélba öltözteti. Az egyház azt mondja annak az ifjú papnak, mikor fölszenteli: „menj, édes fiam! vedd kezébe a papi zsolozsmát, végezd el azt minden áldott nap élted alkonyáig; merülj el abba a mélységes gondolatba, hogy te az imádság embere vagy, neked állandó érintkezésben kell lenned azzal a végtelen Istennel, ki a mezők liliomának hófehér színt, kábító illatot, az anyáknak szívét, az angyaloknak szárnyat adott: neked pedig erősítő kegyelmet ad arra, hogy tiszta liliomos étetet élhess, hogy a lelkeknek szerető s gondos anyja; Isten akarata teljesítésének gyorsszárnyú angyala lehess”. Menj! öltsd föl magadra az önmehtagadás bíborpalástját. Szeresd a keresztest krisztusi ambícióval, ennek a keresztnak piros vérével permetezd liliomodat, hogy el ne hervadjon, ezzel áztasd akaratodat, hogy ne lankadjon.

Örvendj a gúnynak, melyet Krisztusért kell szenvednek, fuss a kitüntetések előtt, melyeket a világ kínál számodra, szeresd szenvedéllyel az önmehtagadás gyakorlatait, melyek hőssé avatnak, krisztusi önérzetet öntenek majd beléd, úrrá tesznek.

Ha elestél, lelkedet beszennyezte a földi por, kelj föl, mosd meg magad a töredelem, a bánat vizével, járulj gyakran, nagyon gyakran a szentségekhez s Krisztusnak misztikus teste csodát fog művelni a te gyarló testeddel.

A papi zsolozsmát elmulasztó, az önmehtagadás erényeit kicsinylő, a szentségeket megvető pap nem lehet a coelibátus díszére. Míg a krisztusi kegyelmektől izzó lélek a kegyelem rendjében, természetfeletti erők behatása alatt élvezetet fog találni testének legyőzésében. A papok bukása tehát semmit mást nem bizonyít, mint azt, hogy aki kegyelmi életet nem akar élni, azaz nem használja a kegyelem eszközeit, az csakis természetes életet élhet, melynek természetes követelményei sem maradhatnak el. Ha e gondolat talán

homályos vagy érthetetlen a modern embernek, úgy másképp fejezem ki magam. Az erős akarat, az ambíció, a szuggesztió csodákat művel; heroikus cselekedeteket produkál. A gyenge jellem, az elpuhult test képtelen valamit is alkotni, földön csúszó nyálkás csiga élete lehet csakis. Míg azoknak kedvéért, kik a papi nőtlenséggel szemben táplált ellenszenv pszichológiai okai után kutatni szeretnek, közlöm Giovanelli levelének részletét, melyet Görreshez intézett a jezsuiták ellen való gyűlöletről. „So ist's recht! denn würde nicht gelästert, so wäre diess der klare Beweis, dass der Teufel dabei neutral geblieben. Bei einem wahrhaft guten Werke aber hat der Teufel seit die Welt steht, sich noch nie in einem Zustand indifferenter Neutralität ver-halten”.

Igen, az ellenszenvnek, az ócsárlásnak forrása kiapadhatlan, mert itt jó ügyről van szó. Az Egyház a coelibátus külső ellenségeitől nem fél, mert *ezek üvöltései az egyházat magasztaló himnuszok*, ellenszenvük lelkesítések, rágalmak pedig a leghatékonyabb edzések lesznek mindenkor.

Igaz, hogy az egyház heroikus áldozatot kíván azoktól a papoktól, kik rá vannak utalva, hogy nőekkel egy föld alatt éljenek s mégis tiszták maradjanak, de ugyanekkor szigorú rendeleteivel arról is gondoskodik, hogy azok a nőszemélyek ne legyenek, ne lehessenek médiumok a bűnre. Hogy az egyház szigorú álláspontjából fog-e engedni valamikor, azt nem tudom – nem hiszem – de azt tudom, hogy nagy szüksége volt mindig olyan papokra, kik heroikus küzdelmek között is tiszta életet élnek.

Van még egy előítélet, mellyel le kell számolnunk. A katolikus *papság látszólagos gazdagsága* is hatalmas vöröspozító nálunk Magyarországon, melyre tekintve felbőszülnek az emberek, s gyűlölet, irigység tölti el szívüket.

Minden jó s igaz ügy érdekében veszedelmes a tények letagadása, de különösen károsnak tartanám ennél a tárgynál. Mi hát az igazság a katolikus papság kikiáltott gazdagságában?

Főpapjaink csaknem kivétel nélkül szép, tekintélyes jövedelmű birtokok haszonélvezői. Magas közjogi méltóságukhoz illően, fényesen laknak s elég nagy fényt is fejtenek ki, reprezentálniuk kell.

Birtokaikból, illetőleg ingatlanaikból egy fillér értékéig sem adhatnak el semmit, mert rendelkezési joguk felette nincs.

A kérdés most az, hova fordítják püspökeink jövedelmeiket? A nemzeti kultúra oltárára kerülnek, ezt beszélik a történelem, a templomok, iskolák, kórházak. Mondják azt is, hogy püspökeink többet is áldozhatnak. Lehet, hogy ezeknek igazuk is van, de még sem szabad felednünk azt a körülményt, hogy főpapjaink legtöbb adományáról alig értesül a nagyközönség, sőt fejedelmi adományait is, egy-két katolikus lap kivételével, alig veszi észre az a sajtó, mely akkor, ha nem katolikus főpapról van szó, de egy zsidó tőkepénzesről, telekiáltja az egész világot. Így kell ennek lenni, így van ez jól! Az alsó papság vagyoni helyzetének megítélésénél két kérdés eldöntése fog tájékoztatni, ugyanez fog világot is vetni az előítéletekre.

Az első kérdés az, vajon az alsó papság *abszolút többsége* tényleg gazdag-e vagy sem? Feleletül statisztikai adatok, illetőleg a vármegyei törvényhatóságok nyilvántartásai helyett, közönséges házi argumentumokat nyújtok. Az alsó papság több mint kétharmad részben szegény, e kétharmadból egyharmadnál jóval több nehéz anyagi gondokkal küzd. A középiskoláknál működő paptanárok fizetése, a tanügyi kormány beismerése szerint, igazságtalanul kevés volt a mai napig, a falusi plébánosok „zöld” reverendája, haláluk után rendesen és rendszeresen napvilágra kerülő adósságok mindent elmondanak. Igen, a párber, a stóla nem irigylendő jövedelem. Meg kell próbálni!

Nagyon szeretném részletezni ez állításaimat, komoly bizonyítékokat felhozni igazolásukra, de nem teszem, mert elfogja szívemet a keserűség s bánt nagyon az a szomorú helyzet, melyben sok, nagyon sok paptársam vergődik, elveszti életkedvét, elhanyagolja éppen e miatt kötelességét.

Nem teszem azért sem, mert felesleges. Hisz akik egy-két jómódú papi jövedelem után az egész papság vagyoni helyzetét vélik ismerni, azokat meggyőzni nem lehet.

A második kérdés az volna, vajon vannak-e tényleg jó módban is az alsó papság között? Igen is vannak. Kevesen, de vannak. A káptalanok tagjai és az úgynevezett „zsíros” javadalmak élvezői. Az ellen talán senkinek kifogása nem volna, hogy, mint minden pályán, nálunk is felsőbb, illetőleg magasabb fizetési rangosztályok legyenek. Ennek felelnének meg a kanonoki stallumok jövedelmei; mindenesetre elég nagy baj az, hogy e jövedelmek kiosztásánál a geográfiai igazságszolgáltatás és nem a szerető méltányosság uralkodik. Ez sok embernek okozott már gondot, rendesen azoknak, kiket nem illet a dolog. Mi, papok, kik szegényebb sorsban élünk, soha bérharcot kezdeni nem fogunk, de várjuk, hogy az osztó igazság és a szeretet, melyről Krisztus azt mondotta, hogy erről ismernek meg titeket, hogy az enyémekek vagytok, az idők folyásával kifogja egyenlíteni az egyenlítendőket:

A káptalanok tagjai legtöbbször igen sok jót tesznek; jövedelmüket sokszor megemésztik a jótékonyság. Az úgynevezett „zsíros” javadalmak aránylag kevesen vannak; ha kiváló egyéniségek kerülnek e helyekre, úgy kíváncsiak volna, hogy e javadalmak megmaradjanak jelenlegi állapotukban mindvégig, mert feltűnő tehetségek, kik valóban egyházuknak és hazájuknak élnek, igényelnek is ily kitüntetések, hogy annál inkább tündököljenek s minél több jót alkothassanak; ezeknek kezében az anyagi segítség csak tiszteletet és fényt fog árasztani az egyházra.

Ezek után azt mondom, hogy akik állítják, hogy a katolikus papság *általánosságban* gazdag, vagy gúnyolódnak, vagy tévednek. Az előbbi esetben ezer és ezer szegénysorsú paptársam nevében azt mondom nekik: Emberek! Kérlek benneteket, legyen szívetek, ne gúnyoljátok azt a sok nehéz anyagi gondokkal küszködő papot, gondoljátok meg, hogy a mellett a pár fényes, száguldó hintó mellett, ezer és ezer falusi löcsös szekér dörög, nézzetek kérlek ezekre is. Gondoljátok meg, hogy a mellett a pár aranykereszt mellett *ezren és ezren nehéz bárdolatlan fakeresztet is viselnek*, azok a papok, kiknek arcát megbarnította a nap heve kenyérük keresése közepette (ez nem frázis), fejüket megőszítette a sok gond és még több rosszakarát, kik öreg napjaikra összeroskadnak s részvétet érdemelnek. Jó emberek, kik azt hiszitek, hogy a papság jómódban kéjeleg, gondoljátok még meg, hogy nincs fájóbb, mint a néma fájdalom. Nekünk is fáj sok minden.

S sokszor hallgatunk, mert mi Istenben s nem az emberekben bízunk.

*

Ezen elsorolt előítéletek nyomasztó súlya alatt, ezek közé beékelve kell a katolikus papságnak működnie.

Természetes, hogy a kor erkölcsi hanyatlásával ezen előítéletek nyomása is súlyosbodik. *Ki csodálkozik, ha ma nagyobb az ellenszév a papság iránt?* Hidegség, közöny, gúny, megvetés kíséri őket mindenütt.

Szemben még csak megvannak a formások; de háta megett sutognak arról, hogy a papot nem szeretik, utálják, gyűlölik... „Aki titeket megvet, Engem vet meg.”

III. „A papok csillagzata rohamosan kezd aláhanyatlani”

Nem jelesebb, mint a Népszava által kiadott „A csuhások” című tisztességtelen förmedvényből veszem e hangzatos idézetet. A Népszava nem is vette észre, mily szép bókot mondott fenti kijelentésében annak a katolikus klérusnak, melynek halotti torát oly nagyon szeretné már megülni.

A hasonlat valóban szép és találó.

Valamint az égboltozatot a ragyogó fényes csillagmilliárdok pontozzák ki, tejutat, üstökösöket rajzolnak rá és ezért oly nagy, oly vonzó *az a tiszta égbolt*, azért járkálnak rajta finom lelkek titokzatos félelemmel, Flammarionok ihletett tisztelettel: úgy a magyar klérusnak is volt csillagzata; tündöklő szellemek, a magyar történelem legnagyobb alakjai, mint a nevelésük nyomában kigyulladt fényes csillagok pontozzák ki a papság múltját, a magyar szentek sorában tejutat, a keresztény hősökben üstökösöket rajzolt a katolikus papság égboltjára a hit szelleme. És a magyar nemzet Génusza ihletett ajakkal fogja mindig magasztalni a hazafias érzéstől áthatott papság elvégzett munkáját, tisztelettel fog meghajolni a hazának tett szolgálatait előtt. A magyar nemzet történelme hiteles tanú rá, hogy amint a gyermek anyjának méhében fejlődött élőlényé és később ennek emlőiből szívta azt az édes tápláló tejet, mely őt erőssé téve: úgy nyerte a nemzet nagyrészen a klérus kezéből állami létének összes *feltételeit*. Papok törték fel először e vérrel áztatott haza földjét s egy időben irtották a pogány magyar szívéből a vad szenvedély töviseit. Később a kultúrának minden ága... de hisz ezek oly ismeretes és unalmas dolgok, nem írok róluk többet, mert hisz ezek a múltból szólnak. A *modern* embernek nem történelmi múlt, hanem napi hírek kellenek és ha e hírek között azt olvassa, hogy a martiniquei katasztrófát jezsuiták idézték elő vagy az orosz-japán háború okai papok voltak: úgy esküdni fog rá, hogy igaz. Az impresszionizmus korát éljük. Ha komolyan akarunk foglalkozni azon kérdéssel, hogy mi lehet legközelebbi oka azon ellenszenvnek, mellyel a nagy tömeg ez idő szerint a papok iránt viseltetik: a mai kor impresszionisztikus kortüneteit kell diagnosztizálni. A *modern* embernek impresszió kell és ennek jegyében áll ma művelt és műveletlen, vallásos és vallástalan ember. A léha felületesség mindenütt, teljes hiánya az akaratnak, mely tudna belemélyedni bárminek is a valódi értékelésébe, ezek karakterizálják az impresszionizmussal telített lelkeket. A modern ember lelke sivár, szíve üres, kiűzött belőle mindent az élvezetek után való rendetlen és esztelen vágy. Aki neki élvezetet nyújt, az lesz az ő tiszteletének tárgya, és ha ez élvezet mindjárt bűnös, káros vagy végzetes is leend reá nézve, ő mégis csak azért fog rajongani, ki élvezetéről gondoskodott. Csoda-e, ha e beteg embert csakhamar meglepi a szabad erkölcs láza, mely függetleníteni akarja őt minden külső normától, minden erkölcsi korláttól. E lázas idegrohamokban szánalmas sötétség borul az értelemre, a modern szellem tehetetlenül vergődik, idegesen s böszülten ugrik fel a vallás, az erkölcs említésére; haragszik, utál mindent, ami őt ezekre emlékezteti. A modern ember így egészen következetes önmagához, midőn megveti, sőt undorral fordul el attól a társadalmi osztálytól, mely néki élvezetet nem nyújt, sőt *akadályokat* állít, gátakat emel a független erkölcs romboló árával úszó lelkével szemben. Ki fogja ma ily körülmények között észrevenni és értékelni tudni a hivatása magaslatán működő papság munkáját? Hisz ehhez nincs érzéke, nincs ideje a modern embernek. *Hol vegyünk ma* finom szellemeket, kik az aposztáziák, erkölcsi botlások és bukások felhőin keresztül csillagokat is látnak még a papság égboltozatán? Hol vannak ma Flammarionok, kik értenek az égboltozat megvizsgálásához, hisz ehhez hit kell, ehhez jóakarát és komoly férfiasság szükséges. Itt beteg, lázas, vergődő emberek nem járhatnak, ezeknek korzó, vígszínház, kávéház és orpheum kell. Értem, hogy miért gyűlöli ma a nagy tömeg a papokat. Emberek! Ti következetesek vagytok önmagatokhoz. Nektek minden kevés és utálatos, amiben nincs szenzáció, amiben nincs élvezet, nektek minden unalmas ami nem izgatja idegeiteket.

Innen van, hogy „a papok csillagzata rohamosan hanyatlani kezd”.

Most már csak az a kérdés, vajon e rohamosan hanyatló csillagzat maga egyedül hanyatlik-e alá, vagy megrendül maga az égboltozat is? A történelem csalhatatlanul tanúskodik mellette, hogy a papság iránt való gyűlölet nem egy osztály ellen való harc, de vele jár az egész társadalomnak felfordulása. *Igen, az egyház* tekintélyének aláása után anarchia következik minden vonalon. Egymásután, természetes sorrendben következnek a

dolgok. Ha papság nincs, akkor Isten is hiányzik az emberi szívből, és ha nincs Isten, akkor nincs sem *negyedik*, sem *ötödik* parancs. A zsarnokok s erőszakos hatalmak történelme igazolja, hogy fegyveres erőszakkal lehet népeket, nemzeteket koldusbotra juttatni, százados várakat földig lerombolni, de emberi szíveket megnyerni isteni félelem nélkül nem lehet. Istenfélelem, hit, szeretet nélkül nincs társadalom, nincs élet, csak a zsarnokok ütlege és az elnyomottak káromkodó üvöltése hallatszik.” A mai társadalomtudomány oly sok eszmét, kitűnő gondolatot hoz felszínre ugyancsak oly sok és gyászos következményekkel együtt: előbbieket a *felvilágosodott elméletből*, az utóbbiak az erkölcsök romlottságából származnak. Emberek! rendezhettek társadalomtudományi vitákat, tapsolhattok és gúnyolódhattok: *romba dönti minden* terveteket a gyászos következmény, mert elfeleditek, hogy csak egy eszme, egy mentő gondolat, egyetlen biztos alap van: Krisztus.

A mai társadalom felfordulásában már feltűnően domborodnak ki a gondviselészerű események, melyek mindinkább kiábrándítják az embereket, visszatérítik attól az örületes tervtől, mely Istent száműzni akarja mindenáron az életből.

A *papok* csillagzatára ma talán nagyobb szükség van, mint bármikor.

Igaz, az idők folyását megállítani nem fogja senki. Az kétségtelen, hogy a mai társadalmi bajok előidézésében bűnös az egész társadalom, így az egész társadalomnak közre kell munkálnia a kibékítés és kiegyenlítés nagy munkájában. Ezt a munkát krisztusi szeretettel lehet csak keresztülvinni, itt nem segíthet más semmi. Midőn Chateaubriand a „Genie du Christianisme” íveit letette Fontannes elé, ez lelkesítőleg mondá neki: „Dolgozzál, dolgozzál barátom, hogy híres légy, te teheted, a jövő a tied”. Én is ezt mondom. Dolgozzál, *szeretet*, dolgozzál, csak is te teheted, hogy a rend helyreálljon, a jövő a tied.

A társadalmat irányító világi férfiaknak kell elsősorban szeretettel odafordulniuk a klérushoz, *bizalommal* s komolyan figyelmeztetni a papságot a mulasztásokra, sokoldalú tapasztalataikkal gyámolítani. Viszont a klérusnak ma elsőrendű kötelessége kell, hogy legyen szeretettel fogadni a világi elem jóindulatú támogatását, kikérni tanácsát s karöltve munkálkodni. Ismerjük be, hogy sokat, nagyon sokat mulasztottunk. Mélységes, áldozatos szeretettel mindent jóvá lehet tenni. Nem tudom elképzelni, hogy autonómia nélkül a világi és egyházi elem áldozatos szeretetet tudjon kiváltani. Oh katolikus autonómia, jöjjön el a te országod.

IV. A szociáldemokrácia és a papság

Leroux Péter híres szocialista azon szavaival kezdem, melyeket a munkások szájába adott.

„Egykor volt Isten az égben, volt mennyország, melyet megnyerni, pokol, melytől félni lehetett. A földön is volt társadalom. E társadalomban nekem is volt részem; mert ha alattvaló voltam is, legalább volt alattvalói jogom, azon jog, hogy lealacsonyítás nélkül engedelmeskedtem. Uram nem parancsolt nekem jogtalanul, csupán önzése nevében, hatalmának forrását Istenben bírta, ki megengedte a földön az egyenlőtlenséget. Ugyanaz volt erkölcsstanunk, ugyanaz vallásunk; ez erkölcsstan s e vallás nevében szolgaság volt az én sorsom, parancsolás az övé. De szolgálni annyit tett, mint Istennek engedelmeskedni s hűséggel, ragaszkodással fizetni védelmezőmnnek e földön. Azután, ha alattvaló voltam is a világi társadalomban, mindenkivel egyenlő voltam a szellemi társadalomban, melyet egyháznak neveznek. S ez egyház maga is csak előpitvara és képe vala a valódi, a mennyei egyháznak, mely felé tekintetem s reményeim irányultak. Tűrtem, hogy kiérdemeljem, szenvedtem, hogy élvezzem az örök boldogságot. Ott volt részemre az imádság, ott voltak a szentségek, a szent áldozat, ott a bánat és Istenem bocsánata. Mindezt elvesztettem. Nincs többé mennyország, melyet remélhetnék; nincs többé egyház. Ti felvilágosítottatok engem,

hogy Krisztus csaló volt; *én nem tudom, van-e Isten*, de azt tudom, hogy azok, kik *a törvényt csinálják, nem igen hisznek benne s úgy csinálják a törvényt, mintha nem hinnének benne*. Tehát ki akarom venni részemet a földből. Ti szerintetek minden csak arany és ganéj, követelem részemet az aranyból és ganéjból. Mit beszéltek ti engedelmességről? Mit beszéltek urakról, felebbvalókról? E szavaknak nincs többé értelmük. Ti kimondottátok, hogy minden ember egyenlő; tehát nincs többé uram az emberek között... Minthogy nincsenek többé sem királyok, sem nemesek, sem papok s az egyenlőség még sem uralkodik, én magam vagyok a magam királya és papja, egyedül állva és elszigetelve minden hozzám hasonló embertársamtól; egyenlő vagyok az emberek mindegyikével és egyenlő az egész társadalommal, mely nem társadalom, hanem az önzések halmaza, miként magam is önzés vagyok.

Le mindazzal, ki elnyom bennünket. Az alattvalók mért ne buktatnák meg felebbvalóikat? A szegények mért ne foglalnák el a gazdagok helyét? Miért vannak alattvalók, miért vannak szegények?”

Ha még Proudhon véleményét meghallgatjuk a keresztény világnézetéről, magunk előtt látjuk a szocializmus *rettenetes Credóját*. Proudhon szerint társadalmunkban minden bajnak oka a keresztény erkölcsstan, mely gondviselésre, megváltásra, ítéletre támaszkodik. Az elsónél fogva vannak szegények és gazdagok: az eredendő bűn az embert bukottnak és megvetésre méltónak tünteti fel s következésképp szükségeseül mutatja az emberi hatalmakat annak fékezésére s a nyomor fenntartására; a megváltás az újjászületést varázslásszerű cselekményekbe helyezi, milyenek a szentségek. A vallás bénítja az emberi tevékenységet, gyengíti az akaratot... „Az Isten, e képmása az emberi természetnek, csak elvontság, bálvány. Hadat kell tehát üzeni az angyalnak, főangyalnak, az Egyháznak, zsinatnak, parlamentnek, a szószeknek, sőt magának az Istennek is, ki mind e mérhetetlen fejtelenségnek feje, az önzők önzője.” „Így tisztulnak majd az eszmék; így jön el a szép, a jó, az igaz országa, hol az ember egyedül okfeje minden erkölcsi szabálynak, minden igazságnak, melyeket elméjében s lelkiismeretében hordoz: így áll helyre ismét az egyenlőség, így pusztul el e nyomor, így szűnik meg a munkabéresség az által, hogy a haszonrészes méltóságára emeljük az embert.”

A szociáldemokraták ezen oltárt s trónt romba dönteni készülő elméletének gyakorlati érvényesítésében első s feltétlenül szükséges feladatuknak tekintik: megindítani az élet-halál harcot a papság ellen. Szomorú valóság volna az, ha pl. Magyarországon akadna egyetlen egy pap is, aki nem tudná, hogy a katolikus papságnak, vagy mondjuk Egyháznak *legaktuálisabb ellenségei a szociáldemokraták*. Az ellenségről azonban nemcsak tudomást venni, de azt ismerni is kötelességünk; ismernünk kell a harcmódot, a fegyvereket, melyekkel küzdenek, tanulmányozni kell a terepviszonyokat, szervezkedni és felfegyverkezni ellenük. Úgy gondolom, már itt az utolsó óra.

A szociáldemokraták örületes tervük keresztülviteléhez a legutálatosabb harcmódot választották, a fegyverek melyekkel küzdenek, nemtelenek, nem férfiasak, s nélkülöznek minden komolyságot.

Harcmódorukon egész tisztára kivehetők azok a jelek, melyek az utcai csöcselék viselkedését kitűnően jellemzik. Ordítani, kiabálni, törni, zúzni, rombolni azután megszökni, szegény együgyű embereket felültetni s azután elillani, valóban nem komoly, inasokhoz való eljárás. Elárulják, hogy nem hisznek ügyük igazságában és tisztaságában, mert az *igaz meggyőződés komollyá és elszánttá*, ha kell, *hőssé, mártírrá* tette mindenkor az embereket.

A fegyverek, melyekkel a papság ellen harcolnak, a szó legteljesebb értelmében nemtelenek. Aki át van hatva ügyének igazságától, az ellenfelét, ha komoly az az ellenfél, tisztességes fegyverekkel, becsületes úton igyekszik legyőzni; ha nem komoly, úgy mi szüksége van rá, hogy azt alávaló rágalomokkal, a közgyűlölet felköltésével akarja letiporni. Különben lássunk egy-két idézetet illetékes helyről, mely világot vet a szociáldemokratáknak

a papság iránt dühöngő lelkületére, egyben bemutatja azon aljas eszközöket, melyekkel pokoli küzdelmeiket folytatják. A „Csuhasok” című röpirat, melyet a „Népszava” 40.000 példányban adott ki, a következő, itt, tisztességes helyen is leközlhető, vádakkal sújtja a papságot.

„Fekete a ruhájuk, mint a korom, de százszor feketébb a lelkiismeretük.”

„Gonoszság annak (a papnak) minden porcikája, minden gondolata és minden beszéde.”

„Mindaz, amit mond, hazugság... amit csinál, álszenteskedés, szemfényvesztés.”

„Rosszabbak a legmegátalkodottabb uzorásnál és ravaszabbak magánál a festett ördögnél.”

Tiltja a tisztesség, hogy még többet is leírjak azokból, mikkel a Népszava minden bizonyítás nélkül a papokat általánosságban rágalmazza. Különben is attól tartok, hogy már így is idegen anyagot hoztam a komoly sajtó légkörébe, – bár akaratlanul – rontottam a tisztességes sajtó szentelt csarnokának levegőjét, mert ez idézetek leközlésével kloákába szállottam alá, honnan dögvészt terjesztő bacilusokat hoztam föl magammal. De szolgáljon mentségemül, hogy csakis a *közegészség* és *köztisztesség* ügyének érdekében kellett e dögletes levegőt terjesztő bacilusokra rámutatnom. E pár idézet azonban teljesen elég arra, hogy meggyőződjünk, miszerint a szociáldemokraták a papsággal szemben mindenre képesek. Arcátlan vakmerőséggel kiolvassák a papok lelkiismeretét, minden szavukra és cselekedetükre a hazugság és gonoszság bélyegét ütik már a szociáldemokraták. Lehet, hogy a „calumniare audacter” elve itt is megtermi a maga gyümölcsét, a különben is romlott s hitetlen emberek szívében, mondjuk a csöcselék előtt is imponálnak a rágalmak, de hiszem, hogy nagy általánosságban hasznára lesz a papságnak. Mert azok a papok, kik hivatásuk magaslatán állanak, csak erőt, fokozott lelkesedést fognak meríteni a rágalmakból s e lelkesedés közelebb fogja őket hozni a néphez; ha eddig talán, föl nem ismerve az idők jelét, nem foglalkoztak eleget a néppel, most már kényszerítve lesznek rá. Ha vannak papok, kik bűnösöknek érzik magukat, az említett vádakat életük nem volt képes eleddig lecáfolni, kell, hogy most, a tizenkettedik órában leszámoljanak magukkal, megértsék, hogy ma az egyháznak edzett és mindenekfölött *független*, krisztusi szellemtől izzó katonákra van szüksége. Lehet, hogy az optimista beszél most belőlem, mikor a szociáldemokraták rágalmainak következményeire gondolok. Másrésztől azonban mélyen meg vagyok győződve, hogy az öntudatlan vallásosságban élő népre kiszámíthatlan kárral fog járni az egyház szolgálatainak rágalmazása s kigúnyolása, melyben éppen a gyenge és nem öntudatos vallásosságban nevelt emberek sajátságos gyönyört találnak mindig.

A szociáldemokraták rágalmaival szemben egyetlen óvszer a szennytelen, szigorú papi élet, melyből a krisztusi szellem erősen domborodik ki. Nincs az a véresszájú szocialista, ki képes volna bármily pokoli rágalommal lerontani annak a papnak tekintélyét, kinek egész múltja, életének minden nyilvánulása hangos cáfolata a piszkos rágalmaknak. A papi életszentségen megtörik minden ármány. Az az életszentség, mely a Paulai Szent Vincék ambíciós szenvedélyével utána megy s fölkeresi az elhagyottakat, mely az Assisi Szent Ferencek tűzével szereti a szegényt, *amely szívesebben* megfogja a kerges munkáskezet, mint parolázik a hófehér kacsókkal, az az életszentség: elnémitja a leggonoszabb ellenséget is, s tiszteletet parancsol.

Meg vagyok mélyen győződve arról, hogy az *arsi plébánosnak tekintélyén* egy egész világ szociáldemokratái sem lettek volna képesek csorbát ejteni. Nem akarom a szociális kurzusokat kicsinyleni, ellenkezőleg nagyrabecsülöm, nagyon sokat várok azoktól, de hiszem, hogy nem ezek, sem a fölállítandó szociális *tanszékek* fogják elsősorban képesíteni eredményes társadalmi tevékenységre a papokat, hanem az életszentség, az az életszentség, melynek postulátuma a helyes és eredményes társadalmi tevékenység.

A jelen társadalmi, közgazdasági, politikai viszonyok mind alkalmas talajául szolgálnak a szociáldemokratikus elvek gyors elterjedésének; általánosságban szólva, az idő fölötté

kedvező a szociáldemokraták számára. Dacára azonban a nagyon is kedvező talaj- és időviszonyoknak, a szociáldemokratáknak nem lesz oly bő aratásuk, mint amilyenre vérmes remények közt számítanak, hogyha a magyar papság túlnyomó része a *szemlélődő*, vagy pláne *szemethunyó semlegesség* állapotából fölocsúdvá, előkerül a sekrestyeajtóból, s kilép az aktív tevékenység színterére. Nem szeretném, ha a „sekrestyeajtó” s „aktív tevékenység” kifejezéseimből csak egy közönséges frázis volna kiolvasható, még jobban bántana, ha komoly félreértésre adnék okot. A túlságosig egyoldalú s nem egyházas fölfogás az, mely hangoztatja lépten-nyomon, hogy ma a főszűly nem a templomra, hanem a társadalmi tevékenységre fordítandó. Nem akarok még a látszatra nézve sem ezen fölfogás százjéze szerint beszélni és éppen azért sietek magyarázatot adni. A sekrestyeajtón belül folyó papi munkásság kétféle lehet: az egyik az apostoli aktív munkásság, a másik a hivatalos ruhában teljesített kínos szolgálattétel, szenvedőleges, szomorú vergődés. Hirdetni élvezettel, lelkiismeretes pontossággal, hirdetni krisztusi ambícióval, örömmel, tüzes szeretettel, egyszerűen, de mélységes érzéssel az evangéliumot, azokat az örök igazságokat, melyeket Krisztus hirdetett; ostromozni a bűnt teljes szigorral, szeretni az embereket türelemmel és szelídséggel; kiszolgáltatni a szentségeket átszellemült angyali készséggel, lankadatlan, emésztő fáradtsággal; égni, lángolni az Úr házában dísze és dicsőségéért, a templomba vonzani mindenkit: annyit tesz, mint apostoli munkát végezni. Ez a munka kell, hogy alapja, forrása legyen minden további társadalmi tevékenységnek, ennek nem lehet a falak között maradnia, ennek eredménye kell, hogy kihasson és áthasson mindent. Ezen apostoli munkásság nélkül meddő lesz minden szociális tevékenység; külső, ideig-óráig tartó sikereket igen, de áldásos eredményt fölmutatni nem lehet. Ezen apostoli munkásság *soha* és semmiféle körülmények között nem lehet *másodrendű* kötelessége a papnak, nem szorulhat *háttérbe*, mert sinequanonja a papi működésnek.

A „szenvedőleges templomi vergődés” alatt értem azt a hivatalos fungálást, mely megelégszik azzal a külszínes, üres gépiességgel, amit a „muszáj” parancsol. Unalmas és álmos, hideg és hidegít, nem vonz, hanem elidegenít. Ennek a „munkásságnak” jellegzetes vonásai: ócska prédikációs-könyvekből beemlézett, de meg nem emésztett beszédek kritikán aluli elszavalása, gyakrabban mintnem durva leszidása a híveknek, elhányt, a bosszantásig hanyag misézés, a szentségek hamarkodott, kedvetlen kiszolgáltatása, mindez egy a rondaságig piszkos elhanyagolt templomban: ezt a munkát nevezem én sekrestyeajtón belül végzett gépies kínlódásnak.

Aki tudja, hogy a szociáldemokratikus elvek elsősorban a vallástalan és erkölcstelen, másodsorban pedig az öntudatlan vallásosságban élő emberek szívében találnak visszhangra, annak tudnia kell azt is, hogy a szociáldemokratákkal szemben a társadalmi tevékenységnek a templomi, apostoli aktív munkásságánál kell kezdődnie, s ebből kell táplálkoznia. Hiába! Bármennyire „kenyérkérdés” is a szocializmus, de a kenyéradás még nem elegendő; „ige” is kell hozzá, különben a kenyér is kővé változik. Hallatlan és kétségbeejtő állapot az, hogy sem a nép, sem az intelligencia nem ismeri a hitigazságokat. Ha Magyarországon egy-két év leforgása alatt *minden* egyházmegyében az összes plébániákon missziókat tartanának és pedig szerzetesek hiányában oly világi papok vezetésével is, kik erre szívesen vállalkoznak: hiszem, hogy a szociáldemokratikus elvek jelenleg nagyon is alkalmas elsőrendű kvalitású *talaja* alaposan megromlanék. A jövőre nézve pedig már itt volna annak is az ideje, hogy utánanézzeneik illetékes hatóságaink, vajon sok-sok ezer filiális és még sok anyaegyház iskolájában van-e rendszeres hitoktatás? Csodálatos dolog az, hogy ebben a dologban nincs szigorúság. Krisztus földi helytartójának szándékát: „instaurare ommia in Christo” lehetetlen másképp értelmezni és keresztülvinni, mint úgy, hogy a lelki megújulást éppen az *elfeledett* és megvetett *hitigazságok megismertetésével* kell eszközölnünk. Missziók tartása nem szórványosan, de *rendszeres általánosságban*, a sok *erkölcsi* prédikációt rendszeres *dogmatikus* templomi hitoktatás váltsa föl. Hallom ismét a szemrehányást: „De kérem, a

szocializmus kenyérkérdés, azt missziókkal és dogmatikus beszédekkel nem lehet megoldani”. No, én sem vagyok oly naiv, hogy kenyér helyett „igé”-vel akarnám jóllakolni az embereket. Nem! Azt akarom mondani, hogy egy vallástalan és erkölcstelen családapa kezében sokkal előbb fog a legfehérebb kenyér is kővé változni a család számára, mint egy istenfélő, „igé”-vel is táplálkozó hívő léleknel. Sőt ez utóbbi a kemény követ is puha kenyérré fogja változtatni.

Midőn tehát én a szociáldemokraták ellen a „sekrestyeajtóból” hívom ki paptársaimat az aktív társadalmi tevékenység színterére, nemcsak hogy nem akarom mondani, hogy szorítsuk háttérbe a templomi munkásságot, de ellenkezőleg, tegyük azt *intenzívebbé*, ne legyen rajta az a megszokott, sekrestye-levegőt lehelő ósdiság, legyen apostoli tűz, pezsgő élet, mert csak ebből fakadhat igazi szociális tevékenység. Egy a templomban apostoli munkásságot kifejtő pap a társadalomban is apostol lesz, míg egy „hideg hivatalnok” vagy a plébániaablakból fogja nézni a világ folyását, vagy ha tevékeny tagja lesz is a társadalomnak, egy hitel- vagy fogyasztási szövetkezet megalakítása után – mely rendesen megbukik – kifárad és nyugalomba vonul. Az ilyen tevékeny embereket a szövetkezeti bolt vagy más egyesület annyira lefoglalja, hogy „soha nincs idejük” breviáriumbozni.

Az igazgatósági tagok vagy a kör törzsvendégei kedvéért nem ér rá gyóntatni, betegeket látogatni. Szóval, én nem sokat várok az olyan társadalmi tevékenységtől, amely háttérbe szorítja a papi működés elsőrendű kötelességeit. A papok társadalmi tevékenységének *lényege* kell, hogy e pontok körül domborodjék ki:

Érintkeznie kell gyakran a hívők minden rétegével, nemcsak az urakat kell megvizitálnia, de a fehérre meszelt viskók lakóit is keresse föl gyakran. A templomon kívül akár fölolvassák, akár szabad előadás keretében adjon oktatást társadalmi kérdésekről, terjessze a valódi művelődés és nemesebb gondolkodás minden eszközének ismertetésével a tudományt. Gondoskodnunk kell katolikus körrel vagy bármely alkalmas egyesületről, hogy képzett és edzett erők álljanak rendelkezésünkre, másrészt, hogy fejleszthessük a katolikus öntudatot. El kell árasztanunk a népet jó olvasmányokkal, ellenőrizni és pedig sűrűn és körültekintő gondnal a szemét-irodalom és piszkos sajtó mérges termékeinek becsempészését. A nép anyagi érdekeinek megvédésében és előmozdításában el kell mennünk a lehetőségig. Szóval dolgoznunk kell szüntelenül és még a látszatát is kerülnünk kell annak, hogy *dőzsölünk*. Azt hiszem, ez a pap társadalmi tevékenysége. Egy a templomban apostoli munkát végző, a társadalomban szünet nélkül dolgozó pap eleget tett kötelezettségének, a többit bízva hagyhatja Istenre. Dacára ezen állításomnak, a szociáldemokraták ellen való küzdelemhez elégtelennek tartom azt az egyedüli, privát munkásságot, melyet az egyes papok saját belátásuk s egyéni fölfogásuk szerint kifejtenek. Föltétlenül szükséges *az országos szervezkedés*. Hogy erre kedvet kapjon minden katolikus magyar pap, röviden bemutatom előbb a szociáldemokraták országos szervezetének bámulatos eredményeit. A húsvéti szent ünnepek csendjét megzavaró egyik szociáldemokrata kongresszuson a következő beszédes, azaz ordító számok láttak napvilágot: A kongresszuson képviselve volt 277 vidéki szocialista szervezet 665 kiküldöttel és 58 budapesti szervezet 92 kiküldöttel. A pártvezetőség szervezetéből kitűnt, hogy a párt múlt évi bevétele 137.000 kor. 75 fill. volt. A párt két főközlönyének évi bevétele 67.071 kor. 63 fill. volt. A párt könyvkereskedése 336.500 példányban terjesztett szét kiadványokat. Az agitációs alapnak 35.838 kor. 03 fill. kiadása volt, a vidéki szónokok, lázítók utazásaira 18.289 koronát fordítottak. *Hát ezek bizony számok!* Nem hiszem, hogy akadjon katolikus pap, aki ne irigyelné ezen számokat, ne bámulná ezt a jobb ügyhöz méltó lelkesedést, amit a szociáldemokraták ügyes és élelmes vezérei előteremtnek. Ennek titka és kulcsa kétségtelenül a szervezettség, a szakszerű vezetés, az egyöntetű eljárás. *A magyarországi katolikus egyesületek országos szövetsége* ezt a szervezettséget, szakszerű vezetést, egyöntetű eljárást akarta beállítani azon intézkedésével, hogy minden esperesi kerület részére az illető kerület meghallgatása, illetőleg választása

alapján egy *képviselőt* nevezett ki. Ezen kerületi képviselőknek főadatuk lett volna az összes társadalmi tevékenység irányítása, vezetése egyrésztől, másrészt pedig a központtal való érintkezés. Ezen sokat ígérő szervezkedés értéke abban csúcsosodott volna ki, hogy minden esperesi kerületben lett volna egy pap, kinek ambíciója, szociális érzéke (úgy hiszem, csakis ilyen egyént választhattak s csak ilyen vállalkozott) ellensúlyozta volna a kifáradtak, vagy érzéketlenek indifferenzizmusát.

Mint minden katolikus ügyet, ezt is elfojtotta a *közöny*, a *hidegség*. Tudomásom szerint csak három egyházmegyében van szervezve a kerületi képviselőség. A magyarországi katolikus egyesületek országos szövetségének pedig *pár száz, mondd: pár száz tagja van*.

Uram, Istenem, hol vagyunk mi a német „Volksverein”-től, mely 400.000 tagot számlál.

Az országos szövetséget a magas püspöki karnak kell *hivatalos oltalma alá* venni. A papok rendezetlen, illetőleg szervezetlen társadalmi tevékenysége mellett a szociáldemokraták *szervezettsége óriássá* fogja magát kinőni. Videant consules!

Ha nem sikerül a kerületi képviselőség eszméjét életté váltani, úgy kell, hogy legalább a Népszövetség a keresztény munkásegységek lelkes bajnokainak tőlünk telhetőleg segédkezzünk, eszméit terjesszük, különösen pedig ne szégyeljük lépten-nyomon nem annyira szóval, mint inkább cselekedetekkel beismerni, hogy bizony sokat, nagyon sokat mulasztottak elődeink és mi is adósai vagyunk az elhagyatott munkásoknak. Lehetetlen, hogy meg ne értsenek bennünket. A gyárak fekete füstje eltakarta szemünk elől embertársainkat, kikről, mert kormosak és halványak voltak, azt hittük, hogy sem nem látnak, sem nem éreznek már. A nagy, zakatoló gépek mellett nem vettük észre az *embert*, a *testvért*, az *Isten képmását*; elmentünk mellettük szó nélkül, nem kérdeztük meg, hogy mi fáj? azt hittük, hogy ők is *gépek*. Kérjünk bocsánatot! Szeressük őket. S ne engedjük, hogy szerencsétlen helyzetüket kufár lelkek, számító és ámító emberek kizsákmányolják. Isten akarata az, hogy az elnyomott és összetört emberek ma felemelkednek s orvosságot kérnek. *Az evangéliumi levegő kezd áradni az elégedetlenségben s Krisztus ismét üzenetet küld a Jánosoknak*: „A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosak tisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik és boldog, aki én bennem meg nem botránkozik.” Egyetértek azokkal, kik a szocializmust kenyérkérdésnek nevezik. Engedjék meg, hogy én *evangéliumi kérdésnek is nevezhessem azt*. Ha mi papok, tétlenül fogjuk nézni, hogy ezt az evangéliumi kérdést más oldja meg helyettünk: *hűtlenek leszünk az evangéliumhoz, vagy már régen azok is lettünk*. Nem látjuk-e, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a malomkövek alól kikerülnek az emberek? Krisztusi szellem, krisztusi szeretet kell ezeknek. Evangélium, jöjjön el a te országod!

V. A szabadkőművesek és a papság

A katolikus egyháznak kétségtelenül legádázabb s legveszedelmesebb ellenségei a szabadkőművesek. Névtelen és láthatatlan lények ezek, kiknek általában kevés értelmük, még kevesebb szabadakaratjuk van, de jóakarat nincsen bennük. Szellemi vakondok ezek, kik túrnak nagyon sokat, őket azonban soha, csak túrásaikat láthatjuk mindenütt. Kívülről finomak és simák, mint a vakond bársony szőre; hogy belülről hogy néznek ki, nem tudjuk. Csúszni-mászni úgy tudnak, mint a nedves csigák, puhatestűek, mégis zúznak, törnek s rombolnak mindent. Gyülekezni csak szürkületkor szoktak és előbb, mint a nadrágos víziúrfiak, kvakognak, később pedig vakolnak reggelig. Szeretnék bevakolni és befalazni a pápát, egyházat, hitet, vallást s magát az Istent is. Stolz Albán, ez a szellemes s erős tollú író találóan hasonlítja őket ahhoz a tevekaravánhoz, melyet a smyrnai ősrégi karaván-híd karfáján ülve élvezettel szemlél. „Ezen púpos állatok – úgymond – Ázsia belső tartományaiából érkeztek, megrakodva különféle árucikkkel, melyet részint a városban, részint

kikötőben raktak rájuk. Minden egyes csapat 20–30, sőt még több tevéből állott, melyek nem egymás mellett, hanem egyenként, egymás után haladtak; minden csapatnak élén pedig azon ismeretes állat vezetett, mely nagyságra ugyan a tevéknek messze mögöttük áll, hanem szellemi tehetségeit illetőleg, azokkal teljesen egyenrangú: egy számár; a csacsi volt tehát a tevéknek vezére, melyet a tevék teljes megnyugvással és biztonságban követtek. Ámde a számár is csak alárendelt szerepet játszó előjáró volt, bár a csacsi és tevék meg voltak arról győződve, hogy a helyes útirányt csakis a füles jelöli ki. Nem úgy volt; minden egyes csapat mellett, előtte is, utána is, néhány szerecsen ugrándozott; s a karavánt tulajdonképp ezek vezették, ezek voltak a felügyelők, de kiket a vezetőnek vélt számár és a tevék is csak ritkán láthattak. Mialatt a tevék szűrkeszűrű fejedelmük, illetőleg *nagymesterük* után komolyan és méltóságteljesen lépkedtek, a szerecsenek nem sokat adva nagyúri maguktartására, nyugtalanul és keresztül-kasul ide-oda futkostak. A szerecsenek öltözéke nem volt valami irigylésreméltó, ellenben minden tevének a nyakán ott csillogott a cifra *jelvény*, sárgarézből vert félhold, törökdivatú csecsebecse, vagy pirosszínű rongydarab, melyek mindegyikének megvan a maga titkos jelentősége; a vezérlő számár nyakában ott ékeskedett a kis csengettyű, bájos hangjának külső jelvénye, melyet rázogatva olyan nevetséges önérzettel lépdelt, mint Sarastro a „Varázsfuvola”-ban. Hogy kiket kell érteni a *tevék*, a *számár* és a *szerecsenek* elnevezése alatt, mindenki kitalálja. Sok-sok páholytestvér tetszeleg magának, s azt hiszi, hogy ő valami tiszteletreméltó társaság szerény, de önérzetes tagja, s nem tudja, hogy a „szabadkőművesség az emberi társadalomnak titkon, de biztosan ölü mérge” (Stolz).

A kiszemelt áldozatoknak elmesélik, hogy a szabadkőművesség az egyetlen egyet, melynek főcélja a jótékonyság s az általános emberi szeretet erényeinek gyakorlása és a magasabb bölcsészeti ismeretek terjesztése; hogy náluk a vallás, a felekezet stb. nem jön tekintetbe. Az ilyen mézes-mázos beszéd sok becsületes embert elszédít, megnyitja tárcáját s beiratkozik, legtöbbször keservesen megbánják, de csak kevésnek van bátorsága a társulatból kilépni. Ezen félrevezetett s be nem avatott szabadkőművesekről mondja Stolz tanár: „Ha nekem egy szabadkőművest mutatsz be, én önkéntelenül arra gondolok, hogy ezen úr egy kevésbé nehéz felfogású, egy kevésbé nagyon alkalmas közeg arra, hogy az orránál fogva vezessék, egy kevésbé vallástalanabb és egy kevésbé jobbmódú és élvhajhászóbb többi polgártársainál”.

Hogy a szabadkőművességet, mint Isten ügyének legutálatosabb ellenségét, megvessük, elég ismernünk az egyház álláspontját, melyet az elfoglalt vele szemben.

A szabadkőművesek erkölceiről hízelgően éppen nem lehet nyilatkoznunk. Bizonyos északnémet tengerészkapitány három dologgal főnnhangon dicsekedett: 1. hogy szabadkőműves; 2. hogy a házasságtörésnek nagy barátja, 3. hogy tengeri utazásai alkalmával az „Áhítat órái című” könyvet mindig magával viszi. E példa, úgymond Stolz, nem azt akarja bizonyítani, hogy a házasságtörőket csakis szabadkőművesek között keressük, de látni, hogy mennyire megnő az étvágy a szabadkőművesben a házasságtörésre, s viszont a házasságtörőben a szabadkőművességre. Van bizony elég házasságtörő a nem szabadkőművesek között is, de még soha nem lehetett hallani, hogy valaki egyszerre azzal dicsekedett volna, hogy ő jó keresztény és egyszersmind házasságtörő is. Ha mégis a szabadkőműves egy lélegzetre szabadkőművesnek és házasságtörőnek meri magát vallani, ez kissé furcsa színben tünteti fel e titkos szövetkezetet. Nagy és kiszámíthatatlan károkat okoz államnak és egyháznak egyaránt, úgymond ugyanazon tanár, hogy a szabadkőművesek csak szabadkőműves testvéreket protezsálnak minden vonalon. Amely országban a szabadkőművesekből kerülnek ki a *miniszterek*, ott a páholybeliek gyorsan emelkednek zsirosabb állásokra; megcsalják a fejedelmet, mert kinevezésre, mint legméltóbbat, csakis szabadkőművest ajánlanak. Ez szívesen csalogat üzletembereket, orvost, ügyvédet, tanárt, szóval mindenkit a belépésre. Így írja ezt Stolz, s ha ő nem írná, nem tudnók ezt mi is, kik oly közelről szemlélhetjük a szabadkőműves hajszát? S minél inkább terjed ez a korrupció

valamely államban, annál súlyosabban érzik ezen erkölcsi romlottságnak káros következményeit a nem szabadkőművesek. Marviz porosz tábornok különös tanulmány tárgyává választotta a szabadkőművességet s ezeket írja emlékirataiban: „Legfelül állanak a *rosszak*, kik a gazdagságot, uralmat és élvezetet maguk számára foglalják le, minden egyéb eszközül szolgál nekik céljaik elérésére. Következnek a *lelkesülők*, kik az ész uralmát terjesztik minden áron és eszközzel. Utolsók az *ostobák*, kik kevés pénzzel sok jót művelni s e mellett jól szórakozni akarnak (bálok, ünnepélyek). E fokozatok mindegyike azt véli, hogy ő a szövetség feje, pedig az ostobák nagymestere nagyot nézne és nagyot prüsszentene, ha megtudná, hogy fölötte állanak még a lelkesülők; valamint ezek sem gyanítják távolról sem, hogy nekik tulajdonképpen vezetőik a cselszövők. Ezen titkos szövetség veszedelmes volta szembeszökő, mert a legártatlanabb tagok is – az ostobák és érzelműk – kezet nyújtanak egymásnak, midőn a testvért előtérbe tolják, a becsületes embert pedig háttérbe szorítják. Valóban megdöbbenő tapasztalás, hogy mekkora légióna a *hitvány és haszontalan naplopóknak* jut ezen úton álláshoz és jövedelemhez s hogy *mily elnézők* még a különben tisztas főnökök is, olyanokkal szemben, kikkel a páholyokban találkozni szoktak.” Eddig s így a porosz tábornok. Bennünket papokat, mint hazafiakat, elszomorít ez a tábornoki nyilatkozat s tapasztalat, de sírunk, vérkönnyeket sírhatunk, ha arra gondolunk, hogy mily óriási befolyást gyakorol már ma a szabadkőművesség az egyházi férfiakra is. A szabadkőműves örömmel protezsál szabadon gondolkozó liberális papot s tolja fel a legmagasabb polcokra is minden úton-módon, így ír Stolz. Mily lealázó, mily megszegényítő Krisztus szolgálata nézve ez a vád különösen akkor, ha egy pap még ilyen kitüntetés fejében ellenszolgálatokra is kapható. Mennyi kár és veszedelem származik ebből az egyházra! Az ilyen Júdas-bér vérré változik, mely bosszúért kiált az égbe! Nézetem szerint a szabadkőművesek ellen első sorban a *világi keresztény férfiaknak* kellene küzdeniük, azoknak, kik még tudják önzetlenül szeretni hazájukat; ezekre esik a munka óriási része, annál is inkább, mert ők ott vannak mindenütt, ahol a szabadkőművesek vannak. A fejedelmi udvarok, kabinetirodák, minisztériumok, képviselőház, hivatalok, mind megfertőztetett helyek: itt kellene az önzetlen hazafiságnak lépten-nyomon megnyilatkoznia. A katolikus papság összetartása, egyöntetű eljárása persze sokat, nagyon sokat tudna szintén tenni a szabadkőművesség ördögi munkájával szemben. Talán első teendők lennének az *autonómia sürgetése* és pedig nem egy-egy cikkecske alakjában, melyet alig olvasnak néhányan, hanem *országos nagyszabású*, önérzetes, nap-nap mellett megújuló mozgalmakkal. Az autonómia gyűléstermének padjain csakhamar megismernék a katolikus szabadkőműveseket; nemcsak leleplezni, de felvilágosítani is volna alkalmunk azokat, kik foglyai és rabszolgái annak a gyászos és bűnös egyesületnek, mely a legszebb tehetségeket zárja el attól, hogy hazájukat *önzetlenül*, egyházukat *hűen* szolgálják. Nem tudom elképzelni, hogy egy pap, ki lépést akar tartani a modern műveltséggel, ne tudná észre venni egy ember szavaiból, cselekedeteiből a szabadkőműves szellemet. Ezekkel az emberekkel szemben, azt hiszem, csak egyetlen eljárás van, ugyanaz, amit Krisztus alkalmazott az álnok, kétszínű farizeusokkal szemben. Határozott, bátor fellépés, bűneik leleplezése és megvetése. Hízelegni, kezet csókolni s lakájkodni *nem szabad*, mert ez itt ezen a ponton *bűn*. Rá kell mutatnunk lépten-nyomon, különösen a humanizmus álarca alatt véghez vitt gonosz nagyképüsködéshez, melynek forrása az önzés, mely nem Istenért tesz jót felebarátjával, de azért, hogy kéjelegessen a tömjénfüstben, melyet maga rendel meg magának, hogy port hintsen az emberek szemébe. Nagyon könnyű fölismerni azon ismertető jeleket, melyek a Podmaniczky utcai jótékonyaságot oly kitűnően jellemzik. *Ezzel a hitvány jótékonyasággal szemben a krisztusi szellemtől izzó Charitást* kell ápolnunk és terjesztenünk, mely nem kéjelegve és élvezve nyújt morzsákat, hogy kínozzon s gyötörjön, de áldozatos szeretettel vigasztal s balzsamot önt a szenvedő lelkekbe, nem meleg tejet, de *szívet, szeretet* visz a pincelakások penészes levegőjében nyomorgó *testvérnek, felebarátnak*, hogy magához emelje. Ha Krisztus

szolgájának soha nem szabad csúszó-mászó lakájá fajulni, különösen nem szabad a szabadkőműves nagyságok „jóindulatát” igénybe vennie, mert ez rabszolgaságot is jelent. *Fratres: sobrii es tote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tangmam leo rugieus circuit, quaerens quem devoret: eui resistite fortes in fide!*

VI. A sajtó és a papság

Olyan melankolikus hangulat vesz rajtam erőt most, mikor a sajtó és a katolikus papság egymáshoz való viszonyáról akarok írni. Érzem, hogy elégiát is tudnék zengedezni erről a viszonyról. Hitvesi hűség és szeretet helyett házasságtörésről, válópörökről, forró szerelmi viszony helyett engesztelhetetlen gyűlöletről, meleg érdeklődés helyett hideg, bántó közönytől gondolkodom, midőn eszembe jut a sajtó és a papság.

Ki lesz és lesz-e oly boldog halandó, ki valamikor himnuszt fog énekelni itt ezen a helyen, ahol én most lehangolva szomorkodom. Szeretnék fölocsúdni ez elégikus hangulatból, mert tudom, hogy így senki meg nem hallgat, a modern ember kigúnyolja a panaszkodót; szeretnék legalább hideg matematikus lenni s leszámolni a tényekkel.

A katolikus papság érdeke nem lehet más, csak az, amely az anyaszentegyház érdeke is. Az egyház érdeke pedig ismét csak nem lehet más, mint az, amely a világ Megváltójáé: Jézus Krisztusé. Krisztus érdeke pedig az emberi szellemnek megszentelése, az *embernek* fölemelése az örök szép, az örök jó és az örök igazhoz, a végtelen ideálhoz, az Istenhez. Aki ma valamely érdeket képvisel, annak föltétlenül számolnia kell a *sajtóval*, mely oly földi hatalommá nőtte ki magát, melyet a világ még keveset látott. És aki oly ügyetlen vagy együgyű, hogy a sajtó hatalmát negligálja, az nemcsak kockáztatja, hanem biztos veszélynek teszi ki érdekeit. Igen, a papságnak ma *legaktuálisabb kötelessége* magas isteni érdekeinek, vagy ha így jobban tetszik, *Isten ügyének szolgálatába hajtani a sajtó előnyeit*. Ezen kötelességének elmulasztásával sok veszélynek teszi ki a reája bízott lelkek üdvét és e világon élve, úgy él, mint aki nem akarja elhinni, hogy valóban itt él, megfelelkezik arról, a mit Krisztus mondott: „Estote prudentes sicut serpentes”. Soha a papság nem lehet urává a modern sajtónak, mert akkor le kellene előbb mondania a tisztességérzetéről, le a becsületről, erkölcsről, még hitéről is; de igenis a sajtó előnyeit, mint nem bűnös eszközöket ki és föl kell használnia, ha nem akarja, hogy minden vonalon háttérbe szorítsák. Mi papok nem pályázhatunk arra a rekordra, melyet elért a zsidó sajtó, de nem is lehet nekünk, nem is akarunk, mert akkor zsidókká kellene lennünk előbb, el kellene adnunk lelkiismeretünket, föláldozni *mindent*: elvet, lelket, isteni törvényt az *aranyborjúnak*. A mi kötelességünk csak abban állhat, hogy teremtsünk sajtót, mely Krisztus ügyének a szolgálatában áll és dolgozik *becsülettel, tisztességgel*. Ennek a sajtónak megteremtése az egyház érdeke, ehhez kezet kell fogni pápának püspökkel, a püspöknek a papokkal. Ha Ketteler Szent Pál apostolt ma újságírónak szerette volna megtenni, miért ne akarná az egyház, hogy a püspök, ki írni tud, ugyan melyik nem tud? – szintén írjon, vagy legalább is megparancsolja szigorúan papjainak, hogy írjanak aki tud, vagy a mi a legkevesebb: *kizárólag* katolikus vagy legalább jó keresztény lapot hordassanak. Ehhez képest, tekintve, hogy mily sok aprólékos dologban kell hallgatnunk a püspök szavára, micsoda együgyű fölfogás volna az, az újságolvasást *ma privát ügynek* tekinteni. Pedig kérem, hány plébános címére szállítanak még ma is kóser lapot? Ki parancsoljon ezeknek az uraknak, ha nem a püspök! Nem volna-e már itt az ideje gondoskodni egyházi *szubvencióról szegény katolikus hírlapíróink részére*? Persze, a jámbor lelkek erre mindjárt azt mondják, hogy ilyen hangon nem szabad írni, mert ez *kioktatás*. Oh kérem, bennünket nem lehet már kioktatni soha, ha még most sem okultunk az ellenséges sajtó magatartásán.

Bizony szomorú valóság az, hogy a katolikus papság vagy nem akarja, vagy nem tudja kihasználni a sajtó előnyeit. Bizonyos egyéni nézetek vagy *politikai* meggyőződések miatt nagy kár, mulasztás, *bűn* kitiltani házunkból a katolikus szellemű, az *egyházzal* együtt érző lapot. Jó volna, ha összes püspökeink *megneveznék azokat a lapokat*, körleveleikben, melyek az *egyházzal együtt éreznek*; jó volna, ha megkérdeznék papjaiktól, hogy milyen lapot olvasnak? Nem hiszem, hogy e nélkül ki lehetne tessekkelni a színtelen és zsidó lapokat a plébániák asztaláról. De még ez sem elég a katolikus sajtó felvirágoztatásához. Nemcsak katolikus lapot kell olvasnia minden katolikus papnak, de minden más szellemű újságot ki kell tiltani a püspöki rezidenciákból, szerzetes házakból, plébániákról. Mert ha egy-két katolikus lap mellett négy öt liberális lapot járat valaki, nemde sokkal többet áldoz a rossz sajtóra, mint az egyházzal együtt érző lapokra. Hát szabad-e nekünk egy fillért is adnunk annak az újságnak, mely közönségesen az egyház rovására táplálja mulatság után vágyódó előfizetői olvasási dühét, melynek lelkesedése az egyház iránti szenvedélyes gyűlölet, minden élce rágalom s káromlás, mely a hitetlenségnek arcátlan, szabadalmazott terjesztője, az erkölcstelenségnek rafinírozott szószólója. Hogyan jutnak ezek az újságok ahhoz, hogy püspöki udvarokból elsőnek kapnak értesítést, sokszor jobban tájékozottak az egyházi hírekre nézve, mint a katolikus lapok. Ez ellen tiltakoznunk kell. Ez ellen harcolnunk kell. Az oltárról lekerült pénzeket nem szabad *orfeumokat, de liberális lapokat sem* segíelyezni, melyek az egyház iránti gyűlöletet szítják, megmételtyezik az erkölcsöket, táplálják a szenvedélyeket.

Nem elég komoly érvelés az, mely azt tartja, hogy liberális lapokat is kell járatnunk azért, hogy más oldalról is tájékozva legyünk. Valóban naiv kis hamisság! És ez a tájékozódás mit használ az egyház ügyének? Ugyan, ugyan, hát nem szerezhetünk-e mi katolikus lapjainkból felvilágosítást arról a másik oldalról jött s az egyházat érdeklő dolgokról? Ha annak a sok, nagyon sok pénznek a fele, mely a katolikus papok zsebéből a liberális lapok kiadóhivatalába kerül, az országos Pázmány-egyesületnek jutna, mily bő, terjedelmes értesítéseket adhatnának a mi lapjaink, közölhetnének mindent a liberális lapokból, „amire nekünk szükségünk van”. Mért kell ezt a nem mindenkinek szükséges tájékozódást drága pénzen megvenni a katolikus sajtó rovására, a zsidó lapok hízlalására? Valóban gyávák és élhetetlenek vagyunk, ha nem akarunk tanulni és okulni. Úgy tudom, hogy a tisztaeszlári pör alkalmával ébredtek a zsidók annak tudatára, hogy mily óriási hatalom a modern világban egy erőteljes sajtóorgánus s mily gyöngye, tehetetlen e nélkül bármely szervezet vagy testület. A zsidók megnyerték a pört, és étvágyat kaptak arra, hogy a maguk számára meghódítsák és biztosítsák a közvéleményt, sajtót teremtettek, áldozattal, összetartással, ambícióval, s ma ez a sajtó uralja a közvéleményt. Mi katolikus papok elveszítettünk már nem egy „pört” ez országban, és még most sem ébredünk annak a tudatára, hogy erőteljes sajtóról kellene gondoskodnunk. Még egyszer mondom, nem pályázunk mi arra a rekordra, melyet a zsidó sajtó elért, hisz az ő kezükben *torzalakká* lett az újságírás ideális alakja, mint Rousseau észreveszi Emiljében, hogy az *ember* kezei között minden elfajul, mivel a torzalakot, a szörnyet szereti; mi papok a sajtót is csak ideális alakjában s előnyeivel akarjuk kihasználni. Meg vagyok róla mélyen győződve, hogy nálunk Magyarországon nem lesz mindaddig életképes a katolikus sajtó, míg a pártpolitikai szenvedélyeket el nem némítja egy ideálisabb s magasabb érzés, egy nemesebb ambíció: katolikus önértzet, öntudat, összetartás, melyben egyesülnie kell először és legfőképpen minden katolikus embernek; ez egyesülésben elfér szépen a politikai meggyőződés különfélesége is. Erre először püspököknek, kanonokoknak, prépostoknak, alsóbbrendű papoknak kell példát adni, hogy a világi katolikusok is követhessék. Pártpolitikai szenvedélyek fölállozásáról lévén szó, bízom egy nagy névnek varázsában, mikor reá hivatkozom: Kossuth Lajos 1882. augusztus 25-én azt üzent a Petőfi társaságnak: „Különösen két áramlat van, melytől megóva szeretném látni a magyar szépirodalmat. Egyik amaz érzékcsiklandozó ledér áramlat, mely a titkos gyönyörök iránt vágyat ébreszt, mely

lázítólag hat a családi erényekre s megmértelyezi a tiszta erkölcsöket. A második az az irány, mely erkölcsi szemétdombon szedi tárgyait. Minden művészet csak akkor tökéletes, midőn természetes. De a természetben nemcsak ganéj van, van virág is. A szépirodalom föladata emelni, nem pedig leszállítani a műveltség fokát. Nekem csak vágyam lehet, hogy ez iránytalan, vagy rosszirányú irodalomtól a tér elvitattassék s a magyar irodalomban a *nemzeti szellem* s az *erkölcsi érzés* legyen a legfőbb.

Nekem úgy rémlik, hogy az olvasókedvnek nemcsak fokozása, de *tisztázása* is kívánatos. Nemcsak sarkantyúra van szükség, hanem *félkre* is. Különbség van a mostani és a régi idő között: akkor az volt a föladat, hogy amit a magyar irodalom nyújt, az olvastassék, most az, hogy *ami rossz*, az ne olvastassék. Önkénytelenül Mózes jut eszembe itt, aki nem szorítkozott annak szabályul adására, hogy ami tisztátalan, attól tartózkodni kell, hanem számot vetve az éghajlattal, elszámlálta egyenkint, amitől népének óvakodnia kell. Ha az okadatolt megbélyegzéssel oda lehetne jutni, hogy *tisztességvesztéssel* járjon, ami a nemzeti érzülettel, a jó ízléssel, az *erkölcsiséggel* össze nem fér; ha oda lehetne jutni, hogy a szép kezeckék ne tekintessenek többé szépeknek, ha magukat ily pizsoklapok forgatásával megfertőztették: akkor segítve volna a bajon. Nehéz, de oly föladat, melynél már a törekvés is cél”. Mély és szép gondolatok ezek nagyon, meglátszik rajtuk, hogy Kossuth Lajos gondolta. Ugyan, vajon olvasták-e valaha modern újságíróink e sorokat, kik különben oly szépen tudnak írni „Kossuth apánkról”. Különben én e nagy gondolatokat tisztán arra akarom fölhasználni, hogy paptársaim figyelmét felhívjam a keresztényellenes, erkölcstelen sajtó megvetésére, üldözésére, ebben egyesülnünk kell éppen úgy, mint a katolikus, az egyházzal együttérző sajtónak támogatásában. Kérjük föl *Mózesünket*, jelöljék ki, mutassák meg egyenkint azokat az irodalmi termékeket, melyektől a „népnek óvakodnia kell”. Hadd lássunk már egyszer tisztán! Hadd járjon „*tisztességvesztéssel*” az az érthetetlen eljárás, mikor egy katolikus pap egy liberális újságnak szolgálatában áll, akár előfizetéssel, akár tehetségével. Fussunk messzire mi magunk, s tartsunk távol másokat is attól a sajtótól, melynek romboló hatását Lamartine a mákonyéhoz hasonlítja; akik azt élvezik, *nappali álmodozásban* vannak, nem láthatják az „Utát”, megutálják az életet és az „Életet” is. Igazságuk csak egy van: az, melyet a pálinkaiváshoz szokott emberek vallanak: „csak a pálinka jó” a tokaji bor szerintük nem jó. Szeressük, pártoljuk azt a sajtót, mely kevésbé *édes*, de nem *mérges*, mely nem a szemétdombról szedi tárgyait, de a szép, jó és igaz eszmék köréből. Ezen a téren kell nekünk nagy rekordot elérnünk.

A katolikus sajtó támogatásáról szólva, kell hogy a Szent István Társulat legújabb vállalkozásáról el ne feledkezzünk. Ha kellőleg méltányolni tudjuk a népies tagság nagy horderejét, úgy minden követ meg fogunk mozgatni arra nézve, hogy ez eszmét naggyá tegyük. Ha minden katolikus pap csak tíz tagot szerez, már akkor sokat tettünk ebben a rendkívül fontos ügyben. Pedig még ez a „sok” is csak nagyon kezdetleges kis kunyhó lesz ahhoz a hatalmas palotához képest, melyet a német katolikusok ezen a téren már régen fölépítettek. Valóban nem tudom elképzelni, hogy mi képezheti főgondját, mi lehet főfoglalkozása annak a katolikus papnak, ki nem tartotta mai napig kötelességének kiértésíteni híveit a Szent István Társulat ama nagy horderejű elhatározásáról, mellyel ma feltétlenül számolnia kell minden papnak. A népies tagságok minél szélesebb körben való elterjesztéséért *a legkisebb* fáradság talán az lenne, ha házról-házra járva ajánlanók híveinknek ez ügyet. Modern világban csak modern eszközökkel lehet boldogulni. Nem szabad engednünk, hogy a népies tagság eszméje falusi hamupipőke legyen; ennek nagyszabásúnak kell lennie, számarányával imponálnia kell, s felülmúlnia minden más hazai hasonló vállalkozást *Nagyméltóságú Püspöki kar! Méltóztassék ez év végétől kezdve szigorúan bekövetelni papjaitól azt a kimutatást, mely feltünteti községenként a Szent István Társulat népies tagjainak a számát.* Ne vessék meg ezt a szokatlan kérelmet, milliók lelki üdvéért, hazánk és egyházunk dicsőségéért könyörgök!

A Szent István Társulat könyvkereskedése volna az a másik vállalkozás, mely figyelmünket és érdeklődésünket kell, hogy felköltse. Valóban nem tudom, kinek gratuláljak, a Társulat ügyes és okos vezetőségének, vagy annak a katolikus közönségnek, mely sok s nagy hálával tartozik ez intézményért a Szent István Társulatnak. A közönségtől, a papságtól függ, hogy e sortiment-könyvkereskedés a katolikus világirodalom egyik előkelő gócpontja legyen.

VII. Vos estis sal terrae

Nem vagyok pesszimista. Nem merném aláírni az „omne malum e clero” elvet, de azt teljes meggyőződéssel hiszem, hogy igen sok rosszat akadályozhatnának meg azok, kikhez a világ Megváltója e szavakat intézte: „vos estis sal terrae”. Nagyszerű programot, isteni hivatást adott az Úr apostolainak e pár szóban. Mit ér a program, mit ér minden kirendeltség, ha hiányzik a kivitelhez szükséges képesség? Igen, az Úr adott erőt is, segítséget is apostolainak? mellyel ők a szellemi világban ugyanazt a szerepet válthatják ki, mint a só a természetben. Mi hiszünk egy mindenható Istenben, hiszünk a megváltásban, hiszünk az örök életben, éppen így hiszünk, hogy a pap a felszentelésben egy *speciális erőt*, egy potenciális tulajdonságot nyer arra, hogy a szellemi rothadást megakadályozhassa, az erkölcsi rosszat feltartóztathassa.

Mintha mondaná Krisztus abban az ordinációban: én téged sóvá alakítalak, neked sóznod kell in aeternum secundum ordinationem tuam. Ez a papi karakter legmélyebb és legszebb gondolata. Ideális gondolat, rajta van az anyajegy, melyről rá lehet ismerni Krisztusra; a Megváltó és a megváltás vonásai oly felséges szép harmóniában futnak rajta össze és alkotnak egy „alter Christus”-t.

Megakadályozni a rosszat, hogy ez által Isten-országa nyerjen területben: ezt jelentik e szavak „vos estis sal terrae”. Isteni erővel felruházott emberek, egy örök eszmének szolgálatában, ez a felszentelés mélységes gondolata. Ez a mélyen átértézt gondolat adta a tanítványok szájába ezt a büszke szót, midőn visszatértek apostoli útjukról Krisztushoz: „Uram! még az ördögök is engedelmeskednek nekünk a te nevedben”. (Lk 10,17) Ez adja meg azt az apostoli öntudatot, isteni önértéket, mely egy világot bámulatba ejtő heroizmussal működött az apostolokban és a Xavéri Szent Ferencekben. És ehhez az erős öntudathoz, ehhez a krisztusi ambícióhoz nem kell primási szék, nagyon elég az arsi plébánia, nem kell sem piros cingulum, sem apáti süveg, elég egy fehér corda, egy kivágott tonsura; csak akarni kell érezni azt a *küldetést*, mely magasabb helyről jön, mint a miniszteri kinevezések, csak meg kell tudni becsülni és értékelni azt a kirendeltséget, mely egy *végtelen hatalomba való beállítása az embernek*. Sicut misit me Pater... et ego. Igen, a pap küldetése egy új rendbe való beállítása az embernek. Csak azt nem szabad felednünk, hogy ez a beállítás tantum potentialiter történt meg. „Ti vagytok a föld sava, hogy ha a só *megromlik*, mivel sóznak? Semmire sem való többé, hanem hogy kivetessék és eltapodtassék az emberek által.” Tehát a „só” meg is romolhatik, és akkor? akkor már *semmire sem való*, csak arra, hogy *eltapodtassék*. Istenem Uram!

A pszichológiai okokon kívül, melyek miatt ma a világ oly nagyon megveti a papságot, nincsenek-e magában a sóban fiziológiai okok is, melyek provokálják a gyűlöletet? Mert ha valami kémiai elváltozás bizonyítható rajta, úgy Krisztus szavai szerint ez a „só” kihívja magára a meggyaláztatást, miután a megromlott „sónak” már természetes követelménye az, hogy *eltapodják*. Az a „gens sancta”, az a „populus agnitionis”, az a „regale sacerdotium”, az az „alter Christus” nem adta-e el nemesi levelét egy tál lencséért, egy meggondolatlan pillanatban nem játszotta-e el ősi vagyónát és becsületét, az a királyi öltözet nem lett-e ronggyá, mely alól sárga vézna tagok éktelenkednek, nem torzultak-e el azok a szép

klasszikus arcvonások az élet gyönyörei között? Rettenetes kérdések, melyekre ha igenlő feletet ad a megszorodott mater Ecclesia, úgy meglephetjük ruháinkat, sírhatunk az öreg Jákobbal, s elmondhatjuk: „ez az én fiam köntöse, ez a véres köntös; vadállat ette meg az én Józsefemet”.

Mi lesz a világból evangélium nélkül, mi lesz az evangéliumból papság nélkül, és mi lesz a papságból életszentség nélkül? A papság életszentség nélkül „só”, mely eltapodtatik; az evangélium egy gyászjelentés, papság nélkül, mely felett sokan siránkozhatnak, de sokan ujjonghatnak is örömeikben; a világból evangélium nélkül nagy halott lesz, mely körül kifejthetnek fejedelmi gyászpompákat, sürgölődhetnek, de életre nem kelthetik.

Egy szent, hivatása magaslatán álló, ideálisan érző s gondolkozó, krisztusi ambícióval cselekvő papság után vágyódik ma minden. Az életszentség jegyében álló papságot szomjúhozna az egek és a föld. Mit ér a hierarchia összes méltóságaival, minden jelvényeivel, ha az életszentség hímpora nem lehel rá életet?

Életszentség nélkül nincs, nem lehet apostoli öntudat, legfeljebb főúri gőg, mely visszataszít és elhidegít; előkelő dölyf, mely undorít és kedvetlenít. Életszentség nélkül csak büszke, bosszúálló s személyválogató pedagógusok, felfuvalkodott s telhetetlen plébánosok garázdálkodhatnak az Úr szőlőjében. Életszentség teszi apostollá a püspököt, ki leereszkedő nyájasságával meghódítja a szíveket; nemcsak bérálni és vizitálni, de szeretni, ölelni és magához emelni is tud. Atya lesz, kinek nincsenek fogadó napjai, csak tárt kapui és szerető karjai, atya lesz, kinek minden pap egyenlő gyermeke s minél szegényebb, minél fásultabb az a gyerek, annál többször fogja látni édesatyját. Az életszentség letörli az egyházi méltóságok arcáról a hivatalfőnöki szenvedélyt; szigorú, de mindig jóakaró *testvérré*, szerető, előzékeny és finom paptárssá alakítja át. Az életszentség alsóbb paptársaival nem a curialis stílus hideg frázisaival, de a szeretet előkelőségével fog mindig beszélni. Az apostoli pedagógusok ideális példányképei lesznek egy egész életen át tanítványaiknak, kik a tanárban csak szépet, nemeset láttak mindig, soha szolgálai, de szent félelemmel lesték akaratát. Az életszentség egy lelkipásztorban szerető atyát, bizalmas, odaadó jóbarátot ad a híveknek, kik közül a jók rajongó tisztelettel, feltétlen s megingathatlan bizalommal fognak csüngni atyjukon, a rosszak pedig tisztelő félelemmel fogják őt bámulni. Az életszentség meg fogja tanítani a papságot arra a praktikus okosságra, melyet Prohászka még mint tanár egyik katolikus nagygyűlésen oly nagyon szívére kötött paptársainak. A pap úgymond: *ne legyen úr!* Úgy gondolom, Prohászkanak e mondása annyit akart jelenteni, hogy a „szelíd és alázatos szívű Mester szolgálai életmódjukban, viselkedésükben, beszédmódjukban, szóval mindenütt tegyenek arról tanúbizonyságot, amit Krisztus mondott: „Én pedig közöttetek úgy vagyok, mint aki szolgál”. (Lk 22,27) Lehet-e még ideálisabb élvezet, mint felvenni Krisztus példája után a *szolgai alakot*, s a természetfeletti rendben szolgálatot teljesíteni? A pap ne legyen úr! Legyen szabad csak az uraknak szolgabírói stílusban beszélni az emberekkel, mi papok beszéljünk az evangéliumi stílusban, úgy, miként az az „Úr” beszélt, aki nem volt úr, hanem szolga.

Engedjük át az úri passziókat azoknak, kiknél az szinte természetes, azoknak a világiaknak, kiknek nem kell úgy sem az az evangéliumi „passio”. Nem akarok részletezni tovább... Érzem és értem, hogy mit mondott Prohászka e szavakkal: „a pap ne legyen úr!” Igen, a pap ne legyen úr, akár püspök, akár kanonok, akár tanár, akár plébános, akár káplán!

Az életszentség képesíti a papot arra, hogy *mély tisztelettel* viseltessék az emberek iránt, krisztusi tekintettel nézzen mindenkire, mert ezek mind médiumok óréa nézve, médiumok, hol küldetését teljesítheti. Az életszentség oly mély szeretetet gyűjt fel a papi szívben, melyet a humanizmus sem megérteni, sem utánozni nem képes, *azt* az evangéliumi szeretetet, melynek minden, még oly kicsinyes megnyilatkozása is, magán hordja az örök, a végtelen szeretet anyajegyét, mely az önfeláldozó s önmagát megemészteni kész heroizmus világából való. Az életszentség meg fogja parancsolni a papnak, hogy legszentebb kötelességének

ismerje az *anyaszentegyház* iránt való törhetetlen *ragaszkodást*, azt a *hűséget*, melyet csak Montalambert szavaival lehet eléggé jellemeznie „feledkezzél meg rólam Isten, ha megfeledekzem rólad anyaszentegyház”. Az egyház iránt érzett szenvedélyes szeretet s ragaszkodás nélkül talán egy pillanatig sem lehet papnak lenni. Talán nem tévedek, ha az egyház iránti hűség s szeretet kritériumaként ezt a kérdést állítom fel: tudsz-e együtt érezni az egyházzal *mindenben, mindenütt és mindenkor*? Ha e szeretet s hűség fokát megmérni akarnám, nem azt kellene-e kérdezni: mondd meg nekem, hogyan respektárod az egyház szabványait, még a kicsi dolgokban is, és én megmondom néked, hogyan szereted az egyházat? Az életszentség sürgetni fogja különösen a lelkeszkedő papságot, hogy ne csak napilapjának tárcáit s híreit olvassa, de *tanuljon folyton s képezze magát*, mert elmarad és késése végzetessé válhatik nagyon. Az életszentség fel fogja nyitni minden pap szemét, hogy belássa, miszerint politikai tevékenységet kifejtteni nemcsak szabad, de elengedhetlen kötelesség.

Itt egy rendkívül fontos s nagyon, nagyon aktuális ponthoz értem, meg kell állapodnom; bár egy külön fejezetben szándékoztam e tárgyról értekezni, de nem jól tettem volna, ha kiveszem e dolgot innen, hisz ez idetartozik a *vos estis sal terrae* fejezetbe, ezt az életszentséggel együtt kell emlegetni.

„Vierzigtausend Priester in Frankreich, und der Glaube in Frankreich schwach geworden! Das ist ein Mysterium!” Also sprach vor einiger Zeit ein französischer Bischof in einer Versammlung von Geistlichen. Die rechte Antwort auf diese höchst betrübenden Worte des Bischofs gibt diese Broschüre, welche neulich in Paris unter dem Titel: „Du role du clergé dans la société moderne” erschienen ist, indem sie den Schleier des Geheimnisses hebt”.

Nekem is alkalmas bevezetésül szolgál ez a pár szó, melyet a múlt évben Párizsban megjelent rendkívül érdekes röpirat német fordítója: Pabst, előszavában használ. Valóban érthetetlen egy dolog az, hogy az a krisztusi egyház, mely már csecsemő korában imperátorokkal felvette a harcot s diadalmasan került ki a küzdőtérrel, ma az a hatalmas világegyház mindenütt leszorul, kénytelen feladni a küzdelmet, nem egy fontos s előkelő ponton s elveszti a csatát. Igazán egy misztérium!

Erről a titokról művészi ügyességgel veszi le a fátyolt említett kiáltványában az a Berchois, ki az egyház hűséges szolgálatában öszült meg s alkalma volt gazdag tapasztalatokat gyűjteni.

„Nicht in moralischen Fehlern des Klerus liegt die Schuld des Rückganges der Religion in Frankreich, sondern in seiner *Interesselosigkeit* am *politischen Leben* während des neunzehnten Jahrhunderts. Der Klerus ist in der Sakristei geblieben, wie es die Gegner wünschten.” Igen, a francia egyház szomorú sorsának előidézésében nagy szerepük van a francia papoknak. Imádkoztak pedig eleget, szorgalmasak, tevékenyek voltak papi működésük minden ágában; életük példás és kifogástalan volt általánosságban, de mikor jöttek a választások, behúzódták a sekrestyébe s az ablakon keresztül lesték a választási küzdelmet. A semlegesség bűnös köpönyegébe bújtak, s várták, hogy majd a szabadkőművesek megvédik az egyház szabadságát a parlamentben! Ezek a jó urak valóban félreértették az Írás szavait, s lehet, hogy ez vitte őket a sekrestyébe. Igen, írva vagyon, hogy: „ha az Úr nem épít, hiába dolgoznak a munkások, és ha az Úr nem őrzi a várost, hiába őrködnek felette az örök”; de elfeledték azt, hogy a zsoltáros *egy szóval sem mondja*, hogy a munkások csak tegyék össze kezüket, az örök pedig csak aludjanak, majd az Úr építeni és őrködni is fog helyettük. Bizony, bizony a politikai semlegesség ma annyit jelent, mint közömbösnek és érzéketlennek lenni az egyház szabadsága vagy rabszolgasága iránt. Egyházunk történelme igazolja, hogy a századok folyamán a legnagyobb szentek „beleavatkoztak” igen is a politikába és beleavatkozásuk használt államnak és egyháznak egyaránt. Kötelességet és pedig a legnehezebb kötelességet teljesítettek a Szent Ambrusok akkor, midőn az egyház, a vallás jogait védelmezték a fejedelmi túlkapások ellen. Ma hiába

állunk „a templomajtóba”, ma be kell vonulnunk a parlament üléstermeibe az egyház jogainak megvédelmezésére. Igen, a „francia példa az operációs kés az isteni gondviselés kezében, mellyel a katolikusok szeméről a hályogot eltávolítani akarja”. (Szuszai.) Különben azt hiszem, hogy ezen a ponton, mi magyar papok mind, kivétel nélkül egyetértünk, legalább ma már nem tudok elképzelni embert, ki be ne látná azt, hogy a struccpolitika bűnös mulasztás. És ha akad pap Magyarországon, ki nem ért egyet ezen állítással, úgy annak csak egyetlen egy körülményt ajánlok figyelmébe, s hiszem, hogy megváltoztatja nézetét. Ez a körülmény pedig nem más, mint az, hogy az egyház *esküdt ellenségei*, kik a legnagyobb gyűlölettel viseltetnek iránta, ugyanezek dolgoznak a legnagyobb küzdelemmel azon, hogy a papságot leszorítsák a politika színteréről. Miért? Vajon miért?...

„Alles, was in den menschlichen Verhältnissen auf irgend eine Weise heilig ist, was irgendwie auf das Heil der Seelen oder die Verehrung Gottes Bezug nimmt, ganz einerlei, was es durch seine Natur oder den Zweck ist, auf den es sich bezieht, alles das ist der Gewalt und der Entscheidung der Kirche unterworfen.”

XIII. Leo pápa ezen szavaival cáfolja le Berchois mindazoknak hamis okoskodását, kik nem tartják kötelességüknek a politikai beavatkozást.

A klérusnak ezenkívül hagyományos hazaszeretete is parancsolja ma, hogy részt követeljen a maga számára abból a *tevékenységből*, melynek egyedüli célja csak egy lehet: munkálkodni a nemzet boldogulásáért és boldogságáért. A történelem tanítja, hogy főpapjaink éppen úgy, mint az alsó papság, kivették részüket alaposan e *munkából*.

Jó öreg urak, kiknek egyetlen hibájuk, hogy még mindig a múltban élnek, sokakat megtévesztő, egyébként *jámbornak* elég jámbor érvecskét szoktak felhozni a pap politikai tevékenysége ellen. Tudniillik, hogy a pap politikai szereplése sokszor a vallás ügyének ártalmára lehet, illetőleg magának és a hitnek is ellenségeket szerezhet. Oh, jámbor nagyképűsködés! Hát hányszor kellett a szenteknek, a pápáknak, püspököknek ellenségeket szerezniük, mikor védelmére keltek a szent ügynek! No a vallást, a hitet pedig nem szabad féltenuk *olyan* emberek haragjától, kik személyes bosszútól vezéreltetve, ellenségeivé válnak magának a vallásnak. Nagyon gyenge alapokra fektette volna Krisztus a hitet, ha ezek a kisemberek megingathatnák vagy egyáltalában árthatnának neki. És ha volnának bizonyos szomorú következmények egy pap politikai szereplése nyomán, össze lehet-e mérni ezeket ama károkkal, melyek származnak a *kényelmes semlegességből*? Nem a politikai szereplés és tevékenység, de a politikai stréberkedés okoz nálunk kiszámíthatatlan károkat. Az okoz szomorú zavarokat a tíz millió katolikus táborában, hogy látják a papok között a politikai széthúzást. *Elszomorító* és bizony kétségbeejtő valóság az, hogy a magyar katolikus klérus nincs tisztában, vagy legalább nem látszik tisztában lenni azzal a fontos kérdéssel: *van-e a magyar parlamentben párt, amely ellensége az egyháznak; van-e párt, amely együttérez az egyházzal*. Igen, e kérdésekkel tisztába kell jönnünk, miután azzal talán tisztában vagyunk, hogy *az egyház nem ellensége a hazának, a nemzet boldogságának*. Addig, még mi karriereket és egyéni véleményünket fel nem áldozzuk az egyház érdekéért s széthúzva fogunk politizálni, mindaddig *játszunk* az egyház szabadságával s politikailag éretlen gyerekek vagyunk. Azt hiszem, az életszentség kvalifikálni fogja a püspököt, a kanonokot s minden rangú s állású papot, hogy megismerje azt a politikai pártot, mely az egyháznak nem ellensége és ha nincs ily párt, úgy tenni kell róla, hogy legyen.

Igen, életszentségre van szüksége a papságnak, mely őt az élet minden vonalán harcképessé fogja tenni!

És mi az az életszentség? Kegyelmi élet. A megszentelő malaszt állapotában való állandó élet, az a *pax*, melyet Krisztus apostolainak adott, az a *gratia*, melyet Szent Pál apostol kívánt püspöktársainak s papjainak, s melyet folyton evidenciában tartott.

Ehhez a kegyelmi élethez pedig csak egy recipe van; az, melyet Krisztus saját vérével írt: Sacramenta. És azok a doktorok, kik Krisztus után ezt a recipét maguknak és másoknak

rendelték, előírják azt is, hogy *hányszor* kell bevenni abból az orvosságból, Szent Ignác pedig gondoskodott egy oly fürdőről is, mely valóban csodás hatással hat minden nyavalyában. Igen, a szentek, a történelem legnehezebb és legsúlyosabb napjaiban mutatták meg legjobban az életszentség *értékét*.

Ma a nagyon súlyos napok terhe alatt összeroskadunk, ha nem oda megyünk segítségért, ahová lehet és kell mennünk. „Venite ad me omnes!”